

LUFTLED

LUFTMAKTSTIDSSKRIFT // NR. 1 MARS 2016

TEMA:
**OVERVÅKING AV
NORDOMRÅDENE**

- Ny spenning etter Russlands taktskifte
- Ansvar og interesser
- Luftmakt i nord

03**VELKOMMEN TIL "NYE" LUFTLED**

Øyvind K. Strandman

04**IMENS, I NORDOMRÅDENE**

Ine Marie Eriksen Søreide

06**ANSVAR OG INTERESSER**

Anniken Huitfeldt

08**NY SPENNING I NORDOMRÅDENE**

Rolf Tamnes

12**LUFTMAKT I NORD**

Per-Egil Rygg

14**NATO - UTFORDRINGER OG LØSNINGER**

Carl Waldemar Wilhelmsen

16**UTSYN OG INNSIKT**

Rune Jakobsen

20**RUSSLANDS MILITÆRE NÆRVÆR I NORD**

Kristian Åtland

24**HANDS ACROSS THE WATER**

Andy Fryer

28**VIKTIGE VALG MED BAGRUNN I ERFARINGER**

Håvard Klevberg

30**NORGE, RUSSLAND OG ARKTIS**

Niklas Mikelborg

32**ERSTATNING ETTER ORION**

Øyvind K. Strandman

34**HØYE AMBISJONER FOR NYE LUFTLED**

Svein Holtan

36**BOKANMELDelse: AIRPOWER REBORN**

Harald Høiback

38**NEWSLETTER**

Knut F. Fossum

40**LMS FORENINGSNYTT****04****OVERVÅKING AV NORDOMRÅDENE**

Nordområdene er Norges viktigste utenriks- og sikkerhetspolitiske interesseområde. Hvilke konsekvenser får det for Norge og Norges forsvar når Russland øker den militære aktiviteten og USA har mest fokus på Stillehavsregionen? Og hvordan skal vi opprettholde kontroll over 2 millioner kvadratkilometer hav i fremtiden?

LUFTLED**UTGIS AV LUFTMILITÆRT SAMFUND (LMS)**

Bygning 31,
Postboks 1550 Sentrum,
N-0015 Oslo

E-POST: luftmils@online.no**TLF:** 0510 3881/23 09 38 81**WEBSITE:** www.luftmils.no

Forfatteren er ansvarlig for innholdet. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegget.

ANSVARLIG REDAKTØR:

Leder LMS,
Øyvind K. Strandman

REDAKTØR: Svein Holtan

svein.holtan@gmail.com

FORSIDE:

ixpert/shutterstock.com

DESIGN, TRYKK OG DISTRIBUSJON: xide.no**NESTE UTGAVE:** juni 2016.

Deadline materiell: 13. mai

© All gjengivelse fra magasinet skal krediteres LUFTLED.

VELKOMMEN TIL “NYE” LUFTLED

Som den våkne leser vil se har magasinet vårt fått et nytt layout og ny tilpasset logo. Men det viktigste er “nytt” og dagsaktuelt innhold som favner bredt. LMS har klare ambisjoner ift Luftled.

Vi har stor tro på at magasinet vårt kan utvikles til å bli et reelt luftmaktsmagasin som er ønsket av våre lesere. Mer om dette finner du på side 34 og 35.

Vi er inne i en tid preget av spenning. Spenning ift hvor og hvordan den neste LTP vil lande. Både Forsvarsminister og forsvarssjef har holdt sine årlige taler i OMS. FSJ er helt tydelig på hva som må til for å stoppe nedbyggingen av Forsvaret. Ministerens tale gir imidlertid grunn til bekymring. Her reder hun grunnen for større endringer ift de klare fagmilitære råd hun har fått, råd som svarer på det oppdraget FSJ fikk. Videre kom det klare signaler om at økte budsjetter til Forsvaret ikke kan forventes. Dette er ikke godt nytt for alle som er opptatt av

nasjonens sikkerhet og Forsvarets evne til å løse de oppdrag som enhver borger forventer at Forsvaret faktisk skal kunne løse. NATOs mål om 2% av BNP, som vår Statsminister stillet seg bak, fremstår som en fjern drøm. Det er så langt ingen tegn som tyder på at vår politiske ledelse er villige til å stille seg bak og realisere NATOs målsetting. Det å bruke 2% av BNP på den forsikringen som Forsvaret gir er ingen spesiell høy forsikringssum.

Dersom den politiske viljen ikke er til stede for å styrke Forsvaret går det kun en vei med vår operative evne, og det er nedover. Da kan man virkelig stille spørsmål om alle de store investeringene Forsvaret står midt opp i har noen reell verdi. Det hjelper ikke å investere i det beste av det beste dersom viljen ikke er der til å utnytte disse formidable kapasitetene 100%. Hvis vi kun har ressurser til å utnytte kapasitetene 60%, ja da kunne vi brukt langt mindre på investeringer og valgt rimeligere løsninger. Vi venter som sagt i spenning...

Dette er min siste lederartikkel i Luftled. På årsmøtet i mars trer jeg tilbake etter 3 år som leder av LMS. Det har vært spennende og lærerike år. LMS er på rett vei og med “nye” Luftled på plass tror jeg veien ligger åpen for en tydeligere og mer kraftfull organisasjon. Men vi må aldri glemme hvorfor LMS ble etablert. LMS sitt motto “Med Luftmilitært Samfund til Luftforsvarets beste” ligger alltid fast. Jeg vil takke styret gjennom disse tre årene for flott innsats og god støtte. Helt til slutt vil jeg ønske den påtroppende leder i LMS lykke til.

LMS sitt motto “Med Luftmilitært Samfund til Luftforsvarets beste” ligger alltid fast.

BRIGADER ØYVIND K. STRANDMAN
redaktør

Leder Øyvind Kirsebom Strandman
Bredsandkroken 74, 1570 Dilling
Tlf: 992 087 66
E-post: okstrandman@gmail.com

Nestleder Hans Magnus Lie
Goenveien 4, 1580 Rygge
Tlf: 976 97 880 E-post: hmagnuli@online.no

Sekretær Kjell R. Bugge
Risøyveien 29, 3290 Stavern
Tlf: 33 11 66 18/992 08 711
E-post: buggekjell@online.no

Kasserer Daniel Berg Eriksen
Mågerøveien 231, 3145 Tjøme
Tlf: 917 89 792
E-post: daniel.berg.eriksen@gmail.com

Styremedlem Olav Aamoth
Hvalskroken 29, 1394 Nesbru
Tlf: 66 84 85 43/938 62 325
E-post: oaamoth@online.no

Styremedlem Per Chr Kraft
Armauer Hansensgate 4A, 0455 Oslo
Tlf: 900 15 044 E-post: pkraft@mil.no

Varamedlem Knut Fredrik Fossum
Nedre Gleinåsen 16, 3440 Røyken
Tlf: 31 28 58 83/976 08 028
E-post: kffossum@hotmail.no

Varamedlem Bernt A. Liland
Moneheia 5, 4656 Hamresanden
Tlf: 38 04 47 03/909 72 401
E-post: baliland@online.no

Styremedlem Carl W. Wilhelmsen
Lstn Sørreisa, 9310 Sørreisa Tlf: 46 96 41 11
E-post: carlwilhelmsen@gmail.com

Varamedlem Ebbe Strøm
Ullerudskogen 24, 1447 Drøbak
Tlf: 900 45 069 E-post: gestrom@mil.no

IMENS, I NORDOMRÅDENE

Midtøsten står i brann. Russland utøver uforutsigbar og folkerettsstridig maktpolitikk utenfor egne grenser. Europa preges av flyktningkrise, økonomisk turbulens, arbeidsledighet, radikalisering og politisk polarisering. USA har enten vi vil eller ikke betydelige interesser i utviklingen også andre steder enn i Europa. Hvorfor bry seg om nordområdene i en slik verdenssituasjon? Nettopp derfor.

TEKST: INE MARIE ERIKSEN
SØREIDE, NORGES
FORSVARSMINISTER

Jeg vil benytte denne anledningen i LUFTLED til å tydeliggjøre for informerte lesere hvorfor jeg, regjeringen og Forsvaret vier nordområdene betydelig oppmerksomhet i en tid der sikkerhets situasjonen i vår del av verden er mer uforutsigbar, sammensatt og usikker enn på svært lenge.

For eventuelle tvilere og nye lesere; Nordområdene er Norges viktigste utenriks- og sikkerhetspolitiske interesseområde. Nordområdene er ikke gårdsdagens nyheter, ikke overdrevet i sitt potensial og heller ikke et særnorsk emneord. Vi har noe å forvalte, noe å utvikle og noe å beskytte. På vegne av oss selv og våre allierte.

NABOSKAP MED EN STORMAKT

Vi beskytter og verner om vårt territorium, våre verdier og interesser i nord på samme måte nå som før. Vi støtter opp om en internasjonal rettsorden med tydelige internasjonale spilleregler og vi investerer i et NATO-medlemskap med kollektive sikkerhetsgarantier. Vi forvalter vårt naboskap med andre arktiske stater med klokskap og langsiktighet.

En urolig verden, et mer komplekst trusselbilde, et strammere politisk handlingsrom og stadig nye muligheter for global vekst og utvikling setter også sitt preg på nordområdene. Norge grenser i motsetning til de fleste NATO-land, til en stormakt i øst som har tatt en del av et europeisk land i nyere tid. En grense som gjennom vinteren også har blitt en lokal arena for flyktningkrisen og de mange problemstillinger stater blir stilt overfor i håndteringen av vår tids største humanitære katastrofe. Den samme grensen som på et tidspunkt under den kalde krigen utgjorde den største økonomiske og sosiale ulikheten mellom to land i verden.

ØKENDE RUSSISK AKTIVITET

Russlands militære aktivitet på det europeiske kontinentet har skapt bekymring blant våre allierte. Jevnlige tokt med strategiske bombeffly over Østersjøen og til dels aggressive

flyvninger med krenkelser av andre lands luftrom har økt i omfang de siste par årene, kombinert med et høyt aktivitetsnivå innen øving og trening med store styrker. Vi ser nå at russisk militær kapasitet og aktivitet i nord øker. Vi har over tid kunnet registrere moderniseringen av operative kommandoer og av land-, sjø- og luftstyrker som nå er tilpasset nyere konsepter, teknologi og trusselbilder. Parallelt med konvensjonell fornying har Russland i motsetning til vestlige land også investert tungt i kjernefysiske kapasiteter, hvorav størsteparten har baser på Kolahalvøya. Den russiske militærreformen er verken en papirtiger eller oppblåste fremtidsvyer. Den har pågått for fullt lenge og kombinert med en mer selvhevdende politikk i Kreml påvirker dette nå den militærstrategiske situasjonen i Nordområdene.

Russland truer ikke norsk territoriell integritet, men folkerettsbrudd og militær aggresjon mot andre kan ikke aksepteres, av de grunner jeg har innledet med. Forholdet mellom Russland og NATO er anstrengt og komplisert. Gjenoppretting av tillit vil ta lang tid og vi ser allerede konturene av et langt mer forretningsmessig forhold mellom vestlige land og Russland. For Norge er geografien og naboskapet gitt. Vi skal ha en Russland-politikk preget av fasthet og forutsigbarhet der pragmatisk samarbeid er nøkkelen.

FASTHET OG FORUTSIGBARHET

Fasthet og forutsigbarhet er svaret en småstat som Norge gir på naboskapet til en stormakt som har hoveddelen av sine strategiske kjernevåpen nær våre grenser i nord. Og la det være sagt også her; den betydelige asymmetrien i maktforholdet mellom Norge og Russland gjelder innenfor en rekke områder, men først og fremst illustrert ved landet som atomvåpenmakt. Norge har aldri hatt og vil aldri kunne ha noen ambisjon om å utjevne maktforholdet alene. Sikkerhetsgarantien i NATO-medlemskapet og tette bånd til vår viktigste allierte USA forblir bærebjelken for vår sikkerhet. Vi kan vise fasthet ved at norsk grensesetting kan

“Det er vår plikt overfor alliansen og oss selv som nasjon å være våkne og aktive i nord”.

FOKUS
2016

gjøres med en viss tyngde. Vi kan vise forutsigbarhet ved at aggresjon vil bli møtt av potent reaksjon. Dette er relevant nå og jeg er tydelig overfor mine kolleger i alliansen at også utfordringer i NATOs nordlige ansvarsområde angår oss alle. I NATO og med nære allierte arbeider vi nå aktivt for å øke forståelsen for de gjenoppståtte utfordringene mot NATOs maritime flanke i Nord-Atlanteren.

Nordområdene er strategisk viktige for Russland og landet har legitime interesser i regionen som de forfølger med en rekke virkemidler, inkludert militære. Det samme gjelder for Norge. Regionen kan fortsatt assosieres med fred og stabilitet, og vi fører en politikk som underbygger det. Norge har siden den kalde krigen fulgt med på den militærstrategiske utviklingen i Barentshavet på vegne av alliansen og nære allierte. På samme måte har Russland fulgt nøye med på norsk og alliert opptreden i regionen. Vi forfølger våre interesser ved å bidra til alliert situasjonsforståelse i nord og ved å legge til rette for alliert øving, trening og tilstedeværelse i norske nærrområder. Jeg opplever at stadig flere allierte interesser seg for nordområdene i tråd med den militærstrategiske utviklingen. Økt, men balansert, flernasjonalt øvings- og treningsaktivitet i nord er en viktig del av en troverdig, åpen og stabilitetsfremmende nordområdepolitikk.

RETT FORAN MAKT

Norsk utenriks- og sikkerhetspolitisk strategi og tradisjon om å sette rett foran makt blir nær sagt selvforklarende når nordområdene tas i betraktning. Dette er kontrastenes og paradoksenes region. En arena for stormakter og småstater, allierte og rivaler. Lav spenning, men alt annet enn demilitarisert. Eksklusivitet for de få, men samtidig åpenhet og tilgang for de mange. Enorme ressurser i havet og på bunnen, men lite tilgjengelige og krevende å utnytte. Tunge statlige og strategiske interesser gjør seg gjeldende, men befolkningen er liten og naturen dominerer. Regionen er langt nok unna resten av verden til å ha sin egen samarbeidsdynamikk, men nært nok til å kunne bli teater for konflikt mellom verdens stormakter. For å kunne hevde vår rett i et slikt landskap må forholdene ligge til rette for at Norge respekteres og blir hørt. Denne statusen kan vi nyte godt av i dag, men den må pleies. Hver dag, hver natt.

Det er vår plikt overfor alliansen og oss selv som nasjon å være våkne og aktive i nord, også når internasjonal oppmerksomhet er rettet mot Europas sentrum og NATOs østlige og sørlige områder. Det er byrdefordeling. Det er ivaretagelse av våre interesser, det er å trygge folk og samfunn. Det er normalen som skal forhindre det unormale. ■

▲ Forsvarsministeren mottok Etterretningstjenestens åpne rapport "Fokus 2016" den 24. februar. Russland vies mye oppmerksomhet. Rapporten kan lastes ned på forsvaret.no.

Foto: Torbjørn Kjosvold/
Forsvaret

"Vi forfølger våre interesser ved å bidra til alliert situasjonsforståelse i nord og ved å legge til rette for alliert øving, trening og tilstedeværelse i norske nærrområder".

ANSVAR OG INTERESSER

Vi trenger flere flygninger i nord, ikke færre. Det er både vårt ansvar i alliansen og i vår nasjonale interesse.

TEKST: ANNIKEN HUITFELDT (ARBEIDERPARTIET), LEDER AV STORTINGETS UTENRIKS- OG FORSVARSKOMITÉ

Det var først under Arbeiderpartiets ledelse og den rødgrønne regjeringen at nordområdene virkelig ble satt på den strategisk-politiske dagsorden. Delelinjeavtalen med Russland kom på plass i 2010.

Vi ser fremdeles på nordområdene som Norges viktigste strategiske satsingsområde. I nord har vi grunnleggende nasjonale interesser – og sikkerhetspolitiske utfordringer. Derfor må Forsvaret være til stede i nordområdene med relevante bidrag fra alle forsvarsgrener. Vi må sørge for en konsekvent suverenitetshevdelse, både gjennom Kystvaktens nærvær og ikke minst ved flyovervåkning.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen er i endring. Vi ser et mer komplekst bilde med flere aktører, bedre teknologi og krav til raskere responsevne. At Russland har økt antallet strategiske flygninger bør ikke overraske oss. Utviklingen har vært varslet og kommer som resultat av en betydelig moderniseringsprosess. Men utviklingen fordrer årvåkenhet.

Norge har et selvsagt ansvar for eget territorium, men også det allierte forsvarssamarbeidet stiller krav til oss: I NATO-alliansen har vi et helt spesielt ansvar å overvåke hva som skjer i nordområdene. Derfor trenger vi flere flygninger, ikke færre. Vi kan ikke godta reduksjon i aktiviteten som gjør at vi ikke har oppsyn med havområdene i nord, både i lufta og på sjøen. Våre allierte forventer at vi ivaretar vårt ansvar her.

Vi må fortsette moderniseringen av Forsvaret for å styrke vår evne til suverenitetshevdelse dersom den skulle trues. Et reelt terskel-forsvar gir stabilitet og forutsigbarhet. Vår etterretning må ha god kunnskap om aktiviteten i nord. Økt tilstedeværelse og overvåkning av våre havområder bidrar til stabilitet i våre nærområder.

“FORSVARSPOLITISK VENTEROM”

I skrivende stund befinner den forsvarspolitiske debatten seg på sett og vis “på vent”: Vi avventer regjeringens forslag til ny langtidsplan for Forsvaret. På Stortinget har vi selvsagt merket oss forsvarssjefens fagmilitære råd. Men formelt er det regjeringens forslag vi skal behandle, ikke forsvarssjefens.

Fra Arbeiderpartiets side håper vi å komme fram til en bred politisk enighet om langtidsplanen. Vårt landsmøte våren 2015 vedtok å åpne for et bredt forsvarspolitisk forlik med regjeringen. Forsvaret trenger og fortjener politisk forutsigbarhet.

På nyåret har debatten om kampflykjøpet og antallet F35-fly igjen blusset opp. Denne tidens forsvarsinvestering ble igangsatt da Arbeiderpartiet satt i regjering. Kampflyene vil gi et historisk kapasitetsløft for hele Forsvaret.

Vi står fast ved beslutningen om å kjøpe inntil 52 fly. Jeg har advart mot å tro at en reduksjon i antall fly automatisk vil bety mer penger til for eksempel Hæren. Jeg har vært gjennom mange nok budsjettprosesser i regjering til å slå fast at det er ikke slik budsjettssystemet fungerer hos oss.

RETORIKK OG REALITET OM FORSVARET

Den nye langtidsplanen må sørge for balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og økonomi. Det er av stor betydning at langtidsplanen fortsatt blir fulgt opp og finansiert.

Den inneværende langtidsplanen ble fulgt opp fullt og helt budsjettmessig av den rødgrønne regjeringen. Forsvarsbudsjettet økte i en tid da de fleste allierte reduserte. Samtidig er Arbeiderpartiet nå beredt til å styrke innsatsen for å ivareta våre allianseforpliktelser etter Wales-

Anniken Huitfeldt er bekymret for at Forsvaret igjen vil bli underfinansiert. Foto: Alexander Sylte/Forsvaret

toppmøtet. Et endret sikkerhetspolitisk bilde nødvendiggjør økt satsing på Forsvaret.

Jeg betviler ikke forsvarsministerens beste hensikter for Forsvaret. Men det er et paradoks at mens hun før valget i 2013 sa at hennes parti var villig til å betale for et sterkere forsvar, sier hun i dag at endringer må skje innen eksisterende rammer.

Forsvarsministeren bidro heller ikke til å senke forventningene til en økt satsing på Forsvaret da hun nedsatte en ny ekspertgruppe og framskyndet forsvarssjefens fagmilitære råd. Men for denne regjeringen er det tiltak som skatteletter som stikker av med de virkelig store pengene, ikke Forsvaret.

Statsråden argumenterer gjerne med at forsvarsbudsjettet i hennes regjeringstid har økt med opptil flere prosent. Men alle som kjenner forsvarsbudsjettet vet at årsaken er at kampflyinvesteringen nå fases inn – dermed ville det vært direkte oppsiktsvekkende om ikke det totale budsjettet økte.

Viktigere for hverdagen i Forsvaret er regjeringens såkalte avbyråkratiseringskrav. Effektivisering av drift kan absolutt være fornuftig, men Forsvaret får ikke selv nytte godt av innsparte midler: I realiteten blir "avbyråkratiseringen" et flatt kutt på 490 millioner i forsvarsbudsjettet for 2016.

FORLIK VIL KREVE ØKTE BEVILGNINGER

Jeg er urolig for at de høye forventningene forsvarsministeren selv har skapt vil bli forsøkt imøtegått ved å sette skyhøye mål for framtida – og legge lite penger på bordet på kort sikt. Forsvaret vil kunne måtte planlegge for økte ambisjoner uten å være sikre på om pengene kommer. Dette vil være den verst tenkelige kombinasjon: En dyr struktur og nye oppgaver, men ikke penger til å drifte.

For å inngå et forlik med regjeringen om langtidsplanen vil Arbeiderpartiet derfor kreve økte bevilgninger allerede i 2017/2018. Det vil være i forsvarsministerens interesse. Spørsmålet er om hun får gjennomslag blant sine regjeringsskolleger. ■

“Jeg har advart mot å tro at en reduksjon i antall fly automatisk vil bety mer penger til for eksempel Hæren”.

“Forsvaret vil kunne måtte planlegge for økte ambisjoner uten å være sikre på om pengene kommer”.

▼ Det er enighet mellom forsvarssjefen og lederen av utenriks- og forsvarskomiteen om å opprettholde ambisjonsnivået på 52 F-35 kampfly.
Foto: Torbjørn Kjosvold/
Forsvaret

NY SPENNING I NORDOMRÅDENE ETTER RUSSLANDS TAKTSKIFTE

Norske myndigheter har tradisjonelt ikke omtalt Russland som en militær trussel, heller ikke under den kalde krigen, og det gjør de heller ikke i dag. Også Russland har inntil nylig vist en viss varsomhet med å bruke så sterke uttrykk.

TEKST: ROLF TAMNES,
PROFESSOR VED INSTITUTT FOR FORSVARSSTUDIER

▲ Professor Rolf Tamnes i dialog med forsvarsministeren under fremleggelsen av ekspertrapporten i april 2015.
Foto: Torbjørn Kjosvold/Forsvaret

Den nye nasjonale sikkerhetsstrategien, som president Vladimir Putin undertegnet på tampen av 2015, ble imidlertid NATO omtalt som en trussel. Det understreker alvoret i situasjonen, og forsterker et motsetningsforhold som er blitt stadig tydeligere gjennom de siste ti år. Begge sider omstrukturerer sine militære styrker for å kunne håndtere økt spenning og mulig konflikt.

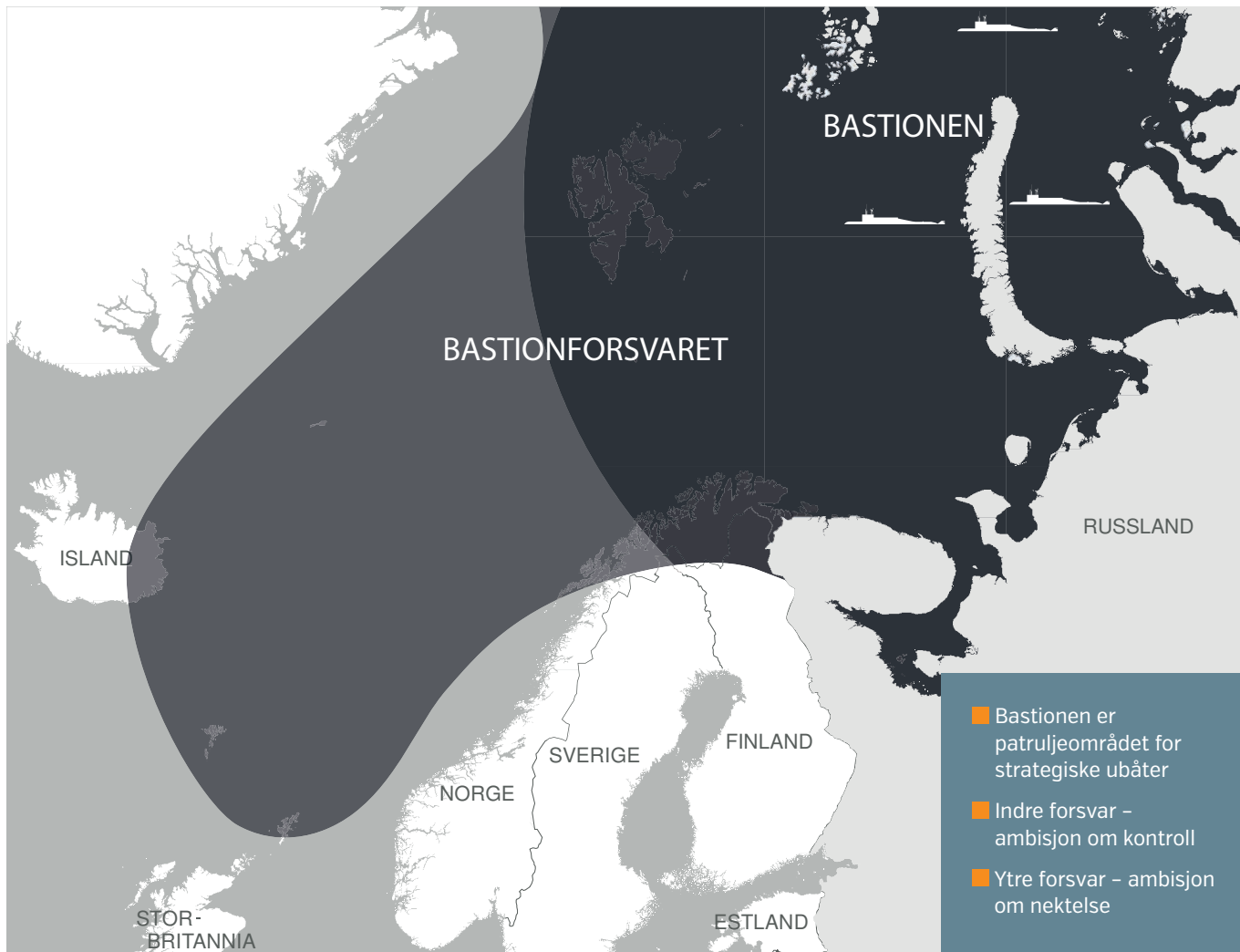
Noen påstår at vi er på vei inn i en ny kald krig. Det er feil. Den kalde krigen, som ble innledet kort tid etter annen verdenskrig og varte frem til rundt 1990, utgjør en unik tidsepoke:

- 1) Det internasjonale maktsystemet var bipolart, med dype ideologiske og militære motsetninger mellom to supermakter og blokker.
- 2) Konflikten var kjennetegnet av høy spenning og risiko for total krig, med andre verdenskrig som bakteppe og med faren for et kjernefysisk Armageddon som et mulig krigsutfall. Forestillingen om total krig avlet tanken om totalforsvar – den totale mobiliseringen av samfunnets ressurser.
- 3) På samme tid var den kalde krigen kjennetegnet av fravær av krig mellom supermaktene og på den europeiske scenen, som utgjorde konfliktens kjerneområder.

I så måte skiller epoken seg markant fra tiden før og etterpå. Noen hevder at grunnen til “denne lange freden” var at krig ville blitt så dramatisk ødeleggende at det tilskyndet tilbakeholdenhet. Andre påstår at det bare var flaks at det ikke ble atomkrig. Begge deler er nok riktige.

EUROPA MÅ TA MER ANSVAR

Dagens Russland er ikke en supermakt, og makt- og konfliktbildet er mye annerledes og mer komplekst enn før. Teknologisk utvikling skaper en stadig mer iøynefallende sårbarhet. Cyberanslag kan sette vitale systemer ut av spill, uten at vi med bestemtighet kan vite hvem som står bak. Mange land vil etter hvert råde over langtrekkende presisjonsvåpen, og Norge kan dermed bli rammet fra nær sagt hvor som helst i verden. Andre utfordringer springer ut av bestemte regioner og reflekterer seg på negativt vis til steder også langt borte. Asia-Stillehavsområdet vokser frem som et nytt geøkonomisk og geopolitisk tyngdepunkt. Det vil innvirke sterkt på makt og rett i internasjonale forhold og på USAs prioriteringer, spesielt gjennom en sterk forventning om at Europa må påta seg større ansvar for egen

▲ **Prinsippskisse** – den russiske bastionen og bastionforsvarets utstrekning.

Kilde: Ekspertgruppen for forsvaret av Norge, s. 20.

sikkerhet. For tiden er det problemene i det store Midtøsten som utgjør de mest akutte utfordringene. Store deler av Midtøsten hjem søkes av statsoppløsning, terrorisme, krig og ufattelig mange døde. Terrorismen og migrasjon med utspring i denne regionen utsetter det europeiske samarbeidet for så sterke rystelser at institusjoner og regimer kan bryte sammen.

RUSSLAND SOM DIMENSJONERENDE FAKTOR

Så er det likevel Russland som vil forbli den dimensjonerende faktoren i norsk forsvarsplanlegging i overskuelig fremtid. Ukraina-krisen innvarsler slutten på den dype freden i Europa, og Russlands militære gjenoppbygging merkes tydelig også i nord. Mer fundamentalt ser vi et Russland som beveger seg fra en kort unntakstilstand til en ny normalsituasjon. Historikeren Lars Rowe fremholder at i et historisk perspektiv kan Putins kursendring betraktes som en tilbakevending til en hovedstrøm i Russlands forhold til omverdenen kjennetegnet av ideologisk avstand og strategisk interessekonflikt.

Vårt forhold til Russland påvirkes av naboskapet i nord. Her ser begge land seg tjent med å samarbeide på mange felter for å sikre stabilitet,

hverdagssikkerhet og materielle interesser. Vår problem er et krevende asymmetrisk maktforhold mellom en liten og stor. Forskjellen var markant under den kalde krigen og er igjen blitt tydelig etter årtusenskiftet. Putin har lyktes med å gjenoppbygge Russland som en fryktet stormakt. Særlig fra 2007–08 har "street fighteren" brukt veldig mye penger på forsvaret, som omformes til et mer gripbart og dugelig innsatsforvar. Russlands forsvarsbudsjett er riktignok bare 10 prosent av NATOs samlede forsvarsmidler, men i motsetning til NATO er det mulig for Putin å bruke maktapparatet målrettet og offensivt; han kan med større letthet kombinere tradisjonell militær innsats med ikke-konvensjonelle og sivile virkemidler; og det kan gjøres med stor kynisme.

Det som likevel fortsatt er spesielt i nord, er de strategiske atomvåpen. De har som under den kalde krigen en global funksjon, primært rettet mot USA, men de har negative refleksvirkninger regionalt. Russland gjenopptok fra 2007–08 systematiske flygninger med bombeffly mot USA, der fremskutte baser i Arktisk understøtter operasjonene. Viktigste i nord er likevel de strategiske ubåtene, som også i fremtiden synes å bli fordelt rimelig likt mellom Nordflåten og Stillehavssiden. Modernisering av dem

har høyeste prioritet. De første nye båtene av Borej-klassen fases inn i begge flåter. Tidlig på 1970-tallet utformet russerne et bastionkonsept for å sikre sine langtrekkende strategiske ubåter som patruljerte tilbaketrukket i Barentshavet. Konseptet gikk i oppløsning på slutten av 1980-tallet, som mye annet. Etter årtusenskiftet ble det vekket til live igjen. Det er en voksende uro for at russernes kontroll- og nektelsesstrategier ned til GIUK (Grønland-Island-UK) og bortenfor kan undergrave sjøforbindelsene over Atlanteren.

I tillegg er Russland i fremste rekke i anskaffelsen av presisjonsvåpen, både for offensive formål og for å kunne forsvare seg mot innkomne fly og missiler. Systemer som Iskander, Kalibr, Kh-101/102, S-400 og S-500 er viktige i Russlands bestrebelser på å utvikle en A2/AD-strategi og kan få dramatisk betydning for strategibildet i nord. Så er ikke alt like imponerende ved Nordflåten. Det vil eksempelvis ta lang tid før russerne vil være i stand til å utvikle et fullverdig hangarskip. Men uten store fartøyer er de ikke. Den tunge Kirov-klasse krysseren Petter den store, flaggskipet i nord, ruver i et strategisk miljø hvor det er beskjedent med motmakt. Alt dette er ganske store utfordringer for en småstat som Norge.

OVERVÅKING AV NORDOMRÅDENE

▲ Nærvær på Svalbard er viktig for Russland. Historisk monument i Barentsburg med teksten "Vårt mål - kommunisme".

Foto: dinozaver/Shutterstock.com

SVALBARD – ET VEDVARENDE PROBLEM

Svalbard er et særproblem for Norge i nord. De fleste kjenner historien: Et ingenmannsland som ble norsk ved Svalbardtraktaten av 1920. Denne begrenser muligheten for norsk myndighetsutøvelse: Her er krav om likebehandling, og øygruppen skal ikke brukes til militære formål. Til dette kommer at det er uenighet om fortolkningen av traktaten. Blant annet hevder norske myndigheter at traktaten ikke gjelder utenfor sjøterritoriet, og at Norge derfor kan regulere virksomheten i 200-milssonen og på sokkelen uten å måtte ta hensyn til traktatens bestemmelser om likebehandling. Mange stater har sagt seg uenige i dette. Hovedproblemet er Russland, som en stormakt i naboskapet, og som egentlig aldri har akseptert norsk suverenitet fullt ut, men ettertrebet særstatus. Nærvær et viktig for russerne for å oppnå et fotfeste langt mot vest i Arktis, og for å motvirke vestlig bruk for militære formål.

Kulldrift har vært viktigste næringsvirksomhet for både Russland og Norge i alle år. For begge har kulldrift vært en strategisk investering. Resonnementet har vært at suverenitet forutsetter nærvær, og basisvirksomhet som kulldrift er blitt ansett som den ypperste form for nærvær. Den russiske kulldriften i Barentsburg har slitt i motbakke lenge. Moskva opprettet for knapt ti år siden en Svalbardkommisjon ledet av en visestatsminister som har som oppgave å sikre russiske interesser og skape nødvendig virksomhet. Mange forslag er lansert, men lite er ennå kommet ut av det. Forskning vil nok bli en viktig beskjefteigelse i årene fremover. Virksomheten til Store Norske i Svea/Lunckefjellet gikk

bedre frem til den møtte veggen med prISRaset på kull. Virksomheten er stoppet opp og kommer neppe i gang igjen. Det vil fremtvinge en grundig drøfting av veien videre. Den gamle doktrinen om nærvær som basis for suverenitet oppleves ikke like tvingende som før, men de utenrikspolitiske hensyn vil uansett veie tungt også ved nye korsveier. Utenriksminister John Lyng skrev en gang at hver gang telefonen ringte om natten, tenkte han på Svalbard. Mange utenriksministre har opplevd Svalbard som en plage. Militær konflikt med basis i Svalbard er et yndet scenario i norsk kriseplanlegging.

RUSSLAND PÅ LANG SIKT

Hvor går Russland? Er det bærekraftig som stormakt? Det er god grunn til å stille slike spørsmål. Russisk politikk og samfunn blir stadig mer autoritært og undertrykkende. Det økonomiske grunnlaget er så svakt at Russland har et dårlig grunnlag for å forbli en stormakt. Landets bruttonasjonalprodukt er omtrent halvparten av det tyske og på samme nivå som det italienske. Økonomen er prisgitt energiproduksjon, som står for 70 prosent av eksportinntektene. Det store prisfallet på olje og naturgass rammer Russland hardt. Korrupsjon og kleptomani bidrar ytterligere til å undergrave tilvekst og lønnsom drift. Også utenrikspolitisk finnes krevende utfordringer. Kaukasus og Sentral-Asia – landets "soft underbelly" i sør – er hjemsøkt av terrorisme og ustabilitet som vil kunne nødvendiggjøre stor økonomisk og militær innsats. I Fjerne Østen håper Putin på et strategisk partnerskap med Kina, som kjøper mye våpen og hungre etter råvarer. Men Kina er like mye et problem for Russland. Kina vokser seg

inn i de russiske områdene både økonomisk og demografisk. Det investerer i russisk energisektor og importerer petroleum, men ser intet poeng i å være en velgjører. Russerne er på defensiven i Fjerne Østen og vil måtte engasjere seg tungt for å sikre sine interesser.

Hvilke følger kan slike utviklingstrekk få for sikkerhetssituasjonen i nord? Vi må belage oss på å leve med et dypt mistenksomt Russland i overskuelig fremtid. Kanskje vil det ikke ha økonomiske muskler til å måle seg med mange andre stormakter, men mye skal til før Russland oppgir ambisjonen om stormaktstatus med synbare militære styrker. Økonomisk og sosialt forfall kan sette regimet under press. Det kan følge mye ugledede med å ha et desperat regime i sitt naboskap.

Den strategiske ubåtstyrken er hovedgrunnen til at russiske myndigheter tillegger våre nordområder stor betydning. Om noen tiår må Russland igjen ta stilling til fornyelse av atomubåtene. Da kan mye skje. Det er ikke selvsagt at en ny generasjon ubåter vil konsentrere sin patruljering til nærområdet i Barentshavet; USAs patruljekonsept er å gjemme dem på store havdyp rundt omkring i verden. Det er heller ikke åpenbart at Russland vil ha økonomisk styrke til å bygge eller prioritere en ny generasjon strategiske ubåter. Da vil et omfattende bastionsforsvar miste sin begrunnelse, og det kan få positiv betydning for norsk sikkerhet.

I sum er det flere forhold som taler for at Russland, som har dårlig utsikt til å oppnå god økonomisk tilvekst, vil måtte bruke store militære ressurser andre steder enn i nordområdene. Vi kan ikke utelukke at regionen på lengre sikt kan få mindre militærstrategisk

betydning enn i dag. Om så skjer, vil det kunne bety en såkalt strategisk avlastning for Norge. Ingen av oss kan likevel vite om dette vil skje. Mitt anliggende er å invitere til en refleksjon om alternative utviklingsforløp, hvor nåsituasjonen ikke nødvendigvis vil vedvare.

ET ANNERLEDES ARKTIS – OM FEMTI ÅR

Det finnes et helt annet narrativ om fremtidens Arktis. Etter hvert som isen smelter og nord blir mer tilgjengelig, kan regionen få en helt annen posisjon i internasjonal økonomi og politikk. Her er svært store naturressurser som kan utnyttes, og Arktis kan bli et nytt middelhav og en ny viktig ferdselsrute mellom Nord-Amerika, Europa og Asia. Sentrale asiatiske stater kan bli viktige aktører med viktige interesser også i nord. Ingen kan i dag si om dette Arktis vil bli kjennetegnet av fred eller konflikt. Noen ser for seg at verden går i retning av en ny bipolar konflikt, denne gangen mellom Kina og USA. En slik konflikt vil også reflektere seg i nord, på samme måte som den kalde krigens bipolare konflikt gjorde det.

NORGES SIKKERHETSPOLITISKE KALKYLE

I overskuelig fremtid må Norge primært forholde seg til Russland. De norsk-russiske forbindelsene i nord er ikke dårlige. Russerne provoserer mindre, og samarbeidsklimaet er bedre i nord enn i Østersjøregionen. Det skyldes nok at grensen i nord er tydelig, både geografisk og sikkerhetspolitisk. Russerne vil vite at krenkelsers og trusler vil utløse tydelige norske reaksjoner – i verste fall vil Norge krysse tettere inn i alliansesamarbeidet, noe som ikke vil tjene russiske interesser. Norge har også tradisjon for å være mindre anti-russisk enn våre nordiske og baltiske venner langs periferien til Russland. Nå som før foregår også et omfattende samarbeid med russerne i nordområdene, hvor de to lands egeninteresser møtes i en felles interesse. Spesielt gjelder dette innenfor ressursforvaltning, forskning samt søk- og redningstjeneste. Det er ingen motsetning mellom en tydelig og grensesettende politikk overfor Russland og et aktivt samarbeid.

En slik dobbel politikk kjennetegner også vår sikkerhetspolitikk. Avskrekking utgjør essensen i denne politikken. Den hviler på summen av nasjonal egeninnsats og alliert assistanse. Den forutsetter at NATO kan kommunisere med troverdighet at det kan og vil eskalere om nødvendig. Tradisjonelt har Norge forberedt seg på å kunne holde ut på egen hånd til man fikk hjelp utenfra, og denne hjelpen måtte forberedes i fred for å være effektiv i tilfelle krig. I dag har tradisjonell holdetid bygd rundt landmakt liten mening: Russerne vil sannsynligvis operere i alle domener og være svært mobile. Norge kan på sin side ikke lenger kraftsamle landstyrker for å holde terrang over tid. Da duger det ikke å snakke om holdetid og nasjonalt førstelinjeforsvar. Troverdig avskrekking forutsetter at allierte styrker aksjonerer mest mulig samtidig med de norske, i første omgang i form av ubåter, kampfly og overflatefartøyer med langtrekkende våpen.

Troverdig avskrekking betinger imidlertid også at alliansen formidler en evne til å fremføre større forsterkningsstyrker for å sikre eller ta tilbake territorier. Da må NATO også kunne operere sjøverts for eget formål. En slags fremskutt maritim strategi vil måtte reetableres. Det er ingen umulig oppgave. Mange land vil kunne bidra med fly- og ubåtressurser. En overflatestyrke kan også være innen rekkevidde. Den britiske nysatsningen, med både hangarskip og maritime patruljefly, kan gjøre en forskjell sammen med amerikanske, norske og andre allierte styrker.

Asymmetrien i det norsk-russiske forholdet kan i prinsippet oppveies gjennom stasjonering av allierte styrker i Norge allerede i fredstid. Slike tanker savner rot i virkeligheten. Ingen allierte har styrkeoverskudd til slikt i dag; det kan muligens la seg gjøre i Baltikum, men ikke i Nord-Norge. Derimot kan det være mulig og ønskelig å forsterke det flernasjonale samarbeidet på norsk jord, for å oppnå økonomisk, operativ og sikkerhetspolitisk gevinst. En tanke som var fremme allerede på 1990-tallet, var at det kunne bli aktuelt å opprette permanente trenings- og utdanningscentre i Norge for multinasjonale styrker. I dag kan dette eksempelvis materialisere seg i et P-8-samarbeid mellom USA, Storbritannia og Norge om utdanning, vedlikehold, øvelser og trening og operasjoner. Det kan være å utvikle Ørland til et knutepunkt for øvelser og trening med F-35. Og det kan være å innpasse alliert trenings- og øvingsvirksomhet mye tydeligere i NATOs beredskapsplanlegging. Det ble i 1995 presisert at slike tiltak ikke strider ikke mot basepolitikken.

Noen vil påstå at økt alliert engasjement i Norge kan virke provoserende overfor Russ-

land. De tiltakene som kan være aktuelle, er i imidlertid så beskjedne og vil foregå så langt fra russisk område at det gir ingen mening å omtale dem som provoserende. For Russland er det nok alvorligere at amerikanske missiler vil kunne trenge inn på russisk territorium fra ulike retninger, også fra nord. Russland bygger ut sitt luftforsvar langs hele den arktiske periferien for å møte denne utfordringen.

ELENDIGHET OG FORHÅPNINGER

I debatten om NATO florerer elendighetsbeskrivelsene. Det meste er riktig. Det vil ta lang tid å gjenskape en troverdig allianse bygd på gripbare og samtrente styrker, gode forsterkningsplaner og et kommandoapparat skreddersydd for krig. Det finnes likevel forhåpninger i det arbeid som pågår, der sten møysommelig legges på sten: Gjennom nasjonal egeninnsats, innenfor NATOs kollektive ramme og gjennom bilateralt og minilateral samarbeid med tradisjonelle allierte. Alt var ikke rosenrødt før heller. NATO har alltid befunnet seg i "krise", ifølge journalister og tenketankespekterer. ■

OM FORFATTEREN

Rolf Tamnes er professor ved Institutt for forsvarsstudier. Han leder Ekspertgruppen for forsvaret av Norge som leverte sin rapport til FD i april 2015. Tamnes er professor II ved Historisk Institutt, Universitetet i Oslo. Han er medlem av Det Norske Vitenskaps-Akademi og Kungliga Krigsvetenskapsakademien.

▼ **Selv om elendighetsbeskrivelsene** om NATO florerer har E-3A AWACS vært, og er fremdeles, en suksess. Løytnant Oddbjørn Knutsen er radiotekniker på E-3A i Geilenkirchen. Foto: Torbjørn Kjosvold/Forsvaret

LUFTMAKT I NORD

Årets tema for Luftmaktseminaret var *NATO: Challenges and Solutions*. Under åpningen av seminaret fokuserte jeg på luftmakt i nord. Norge fyller en viktig rolle for NATO i dette strategisk viktige området.

TEKST: GENERALMAJOR PER-EGIL RYGG, GENERALINSPEKTØR FOR LUFTFORSVARET

NATO. De to første ordene er North Atlantic. Dette symboliserer sterke trans-atlantiske bånd, men det sier også noe om geografi og beliggenhet. 360 graders dimensjonen er åpenbar når man ser på nordområdene i riktig perspektiv. Sjø- og luftkontroll er avgjørende for NATO og derved Norge. NATOs Area of Responsibility strekker seg like til Nordpolen. Norge spiller en nøkkelrolle i nordområdene. Tilstedeværelse betyr noe, og vårt viktigste bidrag til NATO er nettopp å passe på i det høye nord.

For å forstå hvordan luftmakten skal brukes er det en forutsetning å ha god situasjonsforståelse til enhver tid. Våre MPA-fly er blant de systemene som bidrar til dette. NATOs AGS (UAV-HALE Global Hawk) er et eksempel på det å utnytte teknologisk utvikling for å øke situasjonsforståelse og utholdenhet. Selv ville jeg foretrukket en større maritim overvåkningskapasitet på denne plattformen.

ALLIERT KONTEKST

Luftforsvaret var tidlig opptatt av den allierte konteksten når arbeidet med det fagmilitære rådet startet. At den nasjonale forsvarsstrukturen er under press er et velkjent faktum. Økonomisk bærekraft, sikkerhetssituasjonen og teknologi er hoved-premissene for å legge en ny kurs. Da teller det store bildet – Norges, NATOs og våre partners interesser i nord. Luftmakt demonstreres og øves daglig i Cross Border Training (CBT) konseptet som et eksempel. Rekken av Arctic Challenge øvelser annet hvert år øker kvaliteten på våre og våre partners luftstyrker. I 2015 ledet vårt nasjonale luftoperasjonssenter (NAOC) øvelsen for første gang. Over 100 fly deltok i Norge, Sverige og Finland hvor Norge, andre NATO-nasjoner, og partner-nasjoner fikk trent på svært avanserte scenarier. Tilgjengelige baser i Norge, Sverige og Finland ble benyttet under øvelsen. Baser som kan gjøres tilgjengelig for allierte er viktig. Like viktig som å forstå det faktum at luftmakt kan projiseres til Norge og nord fra baser i NATO langt utenfor våre grenser, noe som også praktiseres i dette konseptet.

I norsk sikkerhetspolitikk er nordområdene viktigst for oss. Vi er et langstrakt land med Europas lengste kystlinje. Vi har utfordrende topografi og et tøft klima. Vi forvalter enorme havområder (7 ganger større enn fast-

landet). Vi må ta geografi, beliggenhet, avstander og ressurser i betraktning i sikkerhetspolitikken. Vi er en maritim nasjon på kartet, men det er bare luftstyrker som fullt ut dekker tre fysiske domener samtidig, altså land, sjø og luft. Det er bare luftmakt som har evnen til å utøve innflytelse i alle de tre domene på rett sted, til rett tid, med rett effekt.

LUFTMAKT HAR LANG LEDETID.

Det er kompetansekrevene, dyrt og komplekst, men vil gjerne være en avgjørende faktor i en fellesoperasjons utfall som suksess eller fiasko. Relevante luftstyrker tar årevis å bygge opp. Evnen til å bruke luftmakt kan ikke justeres opp eller ned med enkle grep. Tid er undervurdert som innsatsfaktor. Kompetansen og evnen er i stedet noe vi har eller ikke har – når det kreves. Det handler om å holde seg med egen evne til å ivareta våre egne interesser. At andre skulle betale mer enn oss selv, for å ivareta våre interesser, er egentlig en ubehagelig refleksjon.

LUFTMAKT ER EN FORUTSETNING FOR ANDRE STYRKERS OPERASJONSFRIHET.

Dette har vært vestlig doktrine i årevis. Luftmakt er ikke et taktisk støtteverktøy. Det er dominansen av "Joint Air Power" som er den asymmetriske fordelingen som har garantert manøvrerommet for andre egne styrker. Luftmakt er brikken i det militære puslespillet som kan avgjøre om egne bakke- og overflatestyrker er på defensiven eller offensiven, om de i det hele tatt er relevante eller ikke.

I vårt eget forsvar både kan og vil F-35 forandre måten vi opererer på for å forsvare oss. Vi har lang tradisjon for å være gode på taktikk, teknikk og prosedyrer. F-35 med sin konstruksjon, avanserte sensorer og våpenutrustning handler ikke om dette. Det handler i stedet om strategi og det handler om Forsvaret som helhet. Sikkerhetsutfordringene er dynamiske. Kravene endrer seg. Vi må møte nye utfordringer på en relevant måte. Forrige generasjons

“At andre skulle betale mer enn oss selv, for å ivareta våre interesser, er egentlig en ubehagelig refleksjon”.

kampfly er ikke svaret på morgendagens utfordringer. Dette er det viktig å forstå, både med tanke på et nøkternt første-linje-forsvar, men også med hensyn på NATOs helhetlige evne til å løse sine oppdrag med en komparativ fordel.

FEMTEGENERASJONSFLYET.

Det nye kampflyet er ikke bare et bytte av en eksisterende kapasitet i et 1:1 forhold. Vi får noe helt annet. Femtegenerasjonsfly kan fylle flere roller samtidig, på det samme toktet. Flyet kan løse oppdrag som vi ikke kan gjøre i dag, med en helt annen og lavere risiko, og med en helt annen mulighet for oppnåelse av effekt. Vi ser konturene av dette i Luftforsvaret, men en av farene vi skal være bevisst på er at øvrige deler av Forsvaret plasserer F-35 i et bilde man tror er kjent, dvs. legacy-tenkning. Vi ser derfor et stort behov for kompetansebygging både hos oss selv, og kanskje aller viktigst; i Forsvaret som helhet. Kompetanse, planverk, tankegodt og utførelsen av luftoperasjoner krever radikal endring for at vi skal få maksimalt utbytte av det potensialet som F-35 innebærer. I Forsvaret må vi starte på toppen: Joint Air Power- og F-35 kompetanse på meget høyt nivå i vår nasjonale kommandokjede er helt avgjørende for å lykkes med innfasing av F-35. Tydelig prioritering er påkrevd!

LUFTMAKT MÅ KOMMUNISERES.

Vi må være gode ambassadører for luftmakt, dens muligheter og dens begrensninger. Det fagmilitære rådet viser tydelig luftmaktens vesentlige betydning. Kampflyet blir et strukturbærende system for fremtidens forsvar. Man kan like det eller ikke like det, men å ikke forholde seg til det er å lure seg selv. Debatten om antall kampfly pågår i

▲ **Generalinspektøren** var tydelig i sin åpnings-tale på luftmaktseminaret (illustrasjonsfoto).

Foto: Kaptein Helge Hopen/
Forsvaret

“Tilstedeværelse betyr noe, og vårt viktigste bidrag til NATO er nettopp å passe på i det høye nord”.

noen miljøer. Sikkerhetspolitisk er våre omgivelser endret i negativ forstand etter at antallet ble besluttet. Det er derfor ingenting som tilsier at vi bør redusere vår evne til å forsvare landet. Eller sagt på en annen måte; Det strategiske valget bør ikke endres.

LUFTKONTROLL.

“Neither armies nor navies can exist unless the air is controlled over them.” (William Mitchell, Winged Defence, 1925). Luftkontroll, det å sikre egen bruk og hindre uønsket bruk av luftdomenet, er vår kjernevirksomhet. I verktøykassen luftmakten tilbyr er luftkontrollen det viktigste for oss. La det imidlertid være klart at Luftforsvaret leverer det som bestilles av andre behov for luftmakt, men at det ikke er Luftforsvaret som setter prioriteringen av andres behov for støtte. Vi leverer det som etterspørres, og vi leverer mye luftmakt med høy kvalitet hver time, hver dag, hele året.

LANGTIDSPLANENE.

Inneværende langtidsplan handler i hovedsak om å gjøre plass til nye systemer i Luftforsvaret. Det fagmilitære rådet staker ut kursen mot et enda mer relevant og operasjons-optimalisert luftforsvar. Mens vi venter på neste langtidsplan er det imidlertid hyggelig å rapportere at vi har hatt en økning i antall kampfly siden fjorårets utgave av luftmaktseminaret. Våre to første F-35 ved Luke Air Force Base er allerede i bruk. Ytterligere to tas i bruk om få måneder, og de første flyene ankommer Norge neste år. Vi er i gang! F-35 i Luftforsvaret er en realitet og styrkeproduksjonen pågår. Er Forsvaret forberedt på å ta systemet operasjonelt i bruk? ■

NATO - UTFORDRINGER OG LØSNINGER

Med omtrent 400 deltakere på plass åpnet Luftforsvarets musikkorps årets luftmaktseminar, etterfulgt av Luftkrigsskolesjefen og verten for seminaret, Generalinspektøren for Luftforsvaret (GIL). Tema var “NATO – utfordringer og løsninger”.

TEKST: KAPTEIN CARL
WALDEMAR WILHELMSSEN
FOTO: LUFTKRIGSSKOLEN

Seminaret var et naturlig steg videre etter fjorårets tema “Et nytt Russland? – Konsekvenser for Norge og Luftforsvaret”. Luftmaktseminaret, som har historie tilbake til tidlig på nittitallet, har blitt et av de mest fremtredende militære seminarer i Skandinavia. Og det med god grunn.

Generalmajor Per Egil Rygg redegjorde i sin åpning for den åpenbare relevansen for årets seminar og han poengterte at varslings- og beredskapskompetanse kommer til å bli helt avgjørende i tiden fremover. Rygg nevnte videre at han gjerne maner til radikal innovasjon, og at vi må våge å evne og tenke nytt og annerledes i Luftforsvaret, særlig med innføring av nytt kampfly. Seminaret var også i år fullttegnet, og denne gangen med rekorddeltakelse. Det er kanskje ikke så rart med tanke på statusen seminaret har fått, tematikken, samt interessante og anerkjente foredragsholdere fra inn- og utland. Totalt var det over 20 foredragsholdere som bidro med å belyse tematikken på årets seminar.

Hovedtemaet for de tre dagene på Luftkrigsskolen var Nato og alliansens evne til å opptrø som kollektiv forsvarsorganisasjon med vilje og evne til å garantere alle medlemslandenes sikkerhet. Spørsmål som ble drøftet i foredragene i hvilken grad USA har den samme viljen og evnen til å støtte sine europeiske allierte som under den kalde krigen i en verden der de økonomiske, militære og politiske tyngdepunktene forskyves. Andre temaer som ble drøftet var om de sikkerhetsmessige utfordringene Vesten står overfor, en like sterk nok samlende kraft i dag, som det Sovjetunionen var under den kalde krigen og om dagens sikkerhetsbilde tyder på et behov for en ny “Flexible Response”, og i så fall hva betyr det for luftmaktens oppgaver i en Nato-sammenheng? Seminaret viet også luftkampanjene mot ISIL oppmerksomhet og naturligvis ble Luftforsvarets fremtidige oppgaver og utfordringer gitt et skråblikk på seminarets siste dag. ■

▲ Forsvarsministeren innledet seminaret.

▲ Pensjonert generaløyntnant Einar Smedsvik spurte om det er realistisk at Forsvaret får 2% av BNP, slik NATO målet er satt.

▲ Heather Conley holdt innlegg om forholdet mellom Norden og USA.

▲ Tidligere USA ambassadør til NATO, Ivo H Daaler, var tydelig på de strategiske utfordringene.

I ÅR ER DET 100 ÅR SIDEN
KJELLER FLYFABRIKK BLE ETABLERT
PÅ KJELLER. FLYFABRIKKEN ER
EN DEL AV AIM NORWAY'S STOLTE
HISTORIE OG VIL BLI MARKERT I JUNI

AIM NORWAY
AEROSPACE INDUSTRIAL MAINTENANCE

UTSYN OG INNSIKT

Hvorfor bry seg om nordområdene når verdenssituasjonen er som den er, spør Forsvarsministeren annet sted i denne utgaven av "Luftled". Hun gir selv et utførlig svar. Der finner leserne også den overordnede begrunnelsen for hvorfor Forsvarets operative hovedkvarter til en hver tid har pågående operasjoner i nord.

TEKST: GENERALLØYTNANT RUNE JAKOBSEN, SJEF FORSVARETS OPERATIVE HOVEDKVARTER

Den militære tilstedeværelsen i nordområdene er kontinuerlig og det er min ambisjon at avtrykket skal bli enda tydeligere. Det kan oppnås ved at marinen seiler mer i nord enn hva som var tilfellet for få år siden, og ved at landstyrkene øker sitt aktivitetsnivå. Allierte styrker, som trener og øver i den nordligste landsdel skal også nevnes i denne sammenheng. Jeg har ikke glemt luftforsvaret. Her har vi imidlertid relativt høyt nærvær og kapasitetsutnyttelse, i særdeleshet gjelder det for maritime patruljefly. Synlig, militær tilstedeværelse er, og skal være en del av normaltstanden i nord. Dette gir god situasjonsforståelse, forebygger misforståelser og ved en eventuell krise vil fast tilstedeværelse ikke virke eskalerende.

FØRSTE PRIORITET ER SITUASJONSFORSTÅELSE

Forsvarssjefens fagmilitære råd har i sin rapport listet seks basisevner som Forsvaret må ha for å kunne løse sine oppgaver. Nr. 1, og høyest prioritert er "Skape nødvendig situasjonsforståelse (etterretning og overvåking)."

Denne prioriteten har gyldighet så vel i den dypeste fred som i den ytterste krise. Mellom disse ytterpunkter ligger det en rekke stadier.

Felles for dem alle er at de forutsetter høy og etterrettelig situasjonsforståelse for å kunne posisjonere og utnytte militære styrker på en effektiv måte. Det er tett forbindelse mellom operasjoner, overvåking og situasjonsforståelse. På den ene siden krever god operasjonsplanlegging og gjennomføring at hovedkvarteret har god situasjonsforståelse. På den annen side vil operasjoner innvirke på situasjonen og gjennom tilstedeværelse gi viktige bidrag til fornyet situasjonsforståelse. Følgelig er dette noe som har stor oppmerksomhet i FOH, og som det er allokert omfattende ressurser til. Vårt arbeid med å etablere og vedlikeholde situasjonsbilde vil jeg her dele i tre: utvikling, samarbeid og deling.

UTVIKLING

Utvikling av situasjonsforståelse er en kontinuerlig prosess som pågår døgnet rundt, dag ut og dag inn. Data og informasjon fra en rekke ulike sensorer skal kobles sammen, bearbejdes og avstemmes til et gjenkjent situasjonsbilde. Dette er som puslespill, brikke for brikke legges på plass fram mot fullstendig bilde. Forskjellen er at vårt puslespill har kort varighet. Det kommer stadig nye brikker, som må legges på plass, og dermed skapes også nye bilder.

I vårt arbeid er vi avhengige av bidrag fra en rekke sensorer, alt fra satellitter til

observasjoner fra enkeltaktører. Kildene er mange og datamengden stor. Mye av arbeidet med å sammenstille og avstemme dette kan gjøres maskinelt. Ikke overraskende er mye av den store debatten om overvåking dominert av tekniske og teknologiske aspekter. Overvåkingsfly, droner, satellitter, radarsystemer osv.

Jeg vil her benytte anledningen til å slå et slag for menneskene. De kyndige, dedikerte og erfarne som til syvende og sist omgjør formidable datamengder til et fattbart beslutningsgrunnlag. Døgnet rundt, hele året. FOH har et eget Overvåkingscenter, som kontinuerlig egner seg til denne oppgaven. Og, jeg er ikke så rent lite stolt over at en rekke av vaktposisjonene bemannes av vernepliktige. Vi har tilgang til det ypperste av norsk ungdom, motiverte kvinner og menn som utfører særdeles viktige oppgaver for Forsvaret.

SAMARBEID

Nordområdene er definitivt ikke en stridszone og regionen fargelegges i større grad av sivil aktivitet enn av militær utvikling. Den siste er i høyeste grad nærværende, men ikke overskyggende. Derfor anlegger FOH et helhetlig perspektiv, også kalt Comprehensive Approach. Vi tilstreber å ha overblikk, kunnskap og innsikt i området, ikke kun militær virksomhet i Russland. Dette er også situasjonsforståelse. Betydningen er lett å se i hverdagen, hvor Forsvaret støtter en rekke sivile etater i å ivareta norske interesser. Det være seg ressurskontroll, grensekontroll, forebygging av forenning, kriminalitet, søk og redning osv.

Den andre dimensjonen ved overvåking som jeg vil trekke fram er samarbeid. Uten godt samarbeid får vi det ikke til. På militær side er det primært Etterretningstjenesten vi samarbeider med. E-tjenesten har en egen avdeling "innomhus" i FOH, noe som gjør samarbeid i det daglige enklere og gir god informasjonsflyt. Dette er vi avhengige av for å ha et helhetsbilde.

Gitt vår ambisjon om områdeforståelse er vi også avhengige av et tett samarbeid med en rekke sivile etater. I første rekke gjelder dette Politiet, men også Kystverket og luftfartsmyndigheter skal nevnes. Her er det ikke rom for oppramsing, en uttømmende liste blir lang. Poenget er at når man har tatt mål av seg til å besvare spørsmålet "hva skjer i nord" så krever det samarbeid og relasjoner på tvers av flere samfunnssektorer.

DELING

Den tredje dimensjonen i situasjonsforståelse jeg vil peke på er deling. Dette er essensielt, delt og omforent situasjonsforståelse gir kraft. Motsatsen kan hver og en tenke seg til. Den situasjonsforståelsen som utvikles i FOH deles i første rekke med andre enheter i Forsvaret. Oppover mot Forsvarsstaben og utover mot Generalinspektører og sentrale enheter som E-tjenesten, Kystvakten, Grensevakten osv. Så langt det er relevant deler vi også med sivile etater, som vi har tette relasjoner til.

▲ Felles operasjonssenter på FOH har oppdatert situasjonsoversikt.

Foto: Forsvarets Operative Hovedkvarter

"Den militære tilstedeværelsen i nordområdene er kontinuerlig og det er min ambisjon at avtrykket skal bli enda tydeligere".

“Alliansens betydning, både i terskelforsvaret og ellers betinger en adekvat situasjonsforståelse. Her har FOH et særlig ansvar”.

▼ Sjef for Fellesoperativt hovedkvarter, generaløyntnant Rune Jakobsen.

Foto: Forsvarets Operative Hovedkvarter

VIKTIG FOR NATO

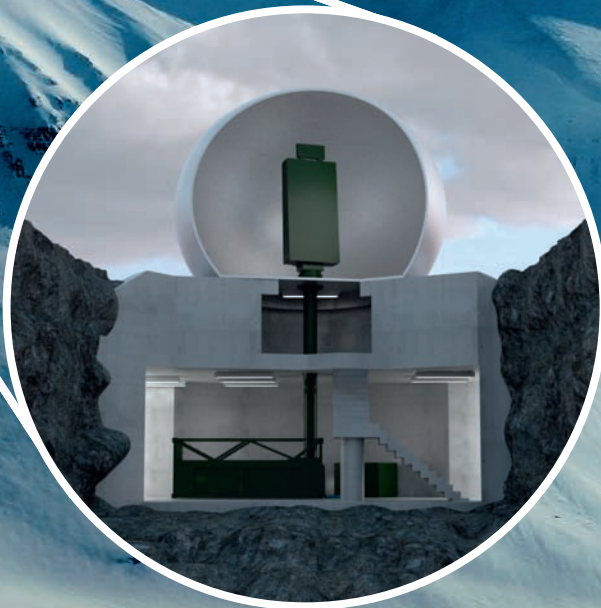
Det er imidlertid en deling som skiller seg ut, delt situasjonsforståelse med NATO. Alliansens betydning for forsvaret av Norge er redegjort for i forsvarssjefens fagmilitære råd, og gjentas ikke her. Alliansens betydning, både i terskelforsvaret og ellers betinger en adekvat situasjonsforståelse. Her har FOH et særlig ansvar. Vi deler fortløpende maritime situasjonsbilder fra nordområdene med NATO, og vi bidrar i særlig grad overfor Joint Force Commander Brunssum i planlegging mv. Dertil kommer at FOH har en “sterk inngående strøm” av militære sjefer fra allierte og samarbeidende nasjoner. I og for seg forståelig

tatt i betraktning vår lokalisering, vår virksomhet og vårt naboskap til Russland. Denne “inngående strømmen” hilses velkommen, bl.a. fordi den gir oss anledning til å presentere hva som foregår i våre nærrområder og hva vi gjør her. Situasjonsforståelse, samarbeid og deling.

Avslutningsvis kunne det være fristende å sitere Rolf Jacobsens dikt “Nord”. “Bortenfor Grorud” av samme forfatter, men mindre sitert kunne også fungert. I stedet velger jeg en lett omskriving av et “klassisk” utsagn: what happens in the Arctic does not stay in the Arctic. Derfor er overvåking, samarbeid og deling viktig. For oss. ■

EXTENDED **AWARENESS**

The GIRAFFE 8A is a recent extension to Saab's world-class line-up of surface radar systems. This 3D long-range air surveillance radar system is designed for the highest level of situational awareness and ballistic missile defence – in any climate. The GIRAFFE 8A provides exceptional range and multi-role capabilities, combined with operational flexibility that allows you to virtually look into the future.

With our more than 60 years of innovative radar development you can rely on Saab's *thinking edge* to provide the capabilities needed to meet future threats and requirements.

www.saab.com

GIRAFFE 8A – a member of Saab's world-class line-up of Surface Radar Solutions.

SAAB

RUSSLANDS MILITÆRE NÆRVÆR I NORD

Det russiske forsvaret har i de siste sju-åtte årene gjennomgått en omfattende reform- og moderniseringsprosess. Denne har for lengst begynt å gi konkrete resultater i form av økt operativ evne. Betydelige summer er blitt investert i nytt materiell, og øvingsaktiviteten har økt innenfor alle forsvarsgrener. Dette kommer blant annet til uttrykk i nordområdene, som fortsatt er Russlands viktigste baseområde for strategiske sjøstyrker.

TEKST: KRISTIAN ÅTLAND, FORSKER, FORSVARETS FORSKNING SINSTITUTT (FFI)

Nordområdene og Arktis har tradisjonelt spilt en sentral rolle i russisk sikkerhetspolitikk og forsvarsplanlegging. Særlig gjelder dette Kolahalvøya, som under den kalde krigen utviklet seg til å bli sovjetmarinens viktigste baseområde for missilbærende ubåter. Herfra kunne Nordflåten ubåter og overflatefartøyer seile vestover gjennom den isfrie, sørlige delen av Barentshavet og ut i Nord-Atlanteren via Norskehavet og det såkalte GIUK-gapet¹. Ubåtene kunne også seile nordover gjennom Barentshavet eller Karahavet og posisjonere seg i den dype og isdekte delen av Polhavet, eventuelt nær iskanten, hvor de erfaringsmessig var vanskelige å lokalisere. Dette satte Sovjetunionen i stand til å levere langtrekkende kjernevåpen mot amerikanske mål fra eller via Arktis.

Den geopolitiske konteksten har naturligvis endret seg siden den kalde krigen, både globalt og i Arktis. Det militære aktivitetsnivået i nord er betydelig lavere enn det var på 1970- og 80-tallet. Regionen betraktes i økende grad som en arena for næringsvirksomhet og sjøtransport, og de arktiske statene samarbeider konstruktivt i regionale fora som Arktisk Råd. Samtidig levner 2015-utgavene av Russlands militærdoktrine og nasjonale sikkerhetsstrategi liten tvil om at Russland fortsatt – og i økende grad – ser på USA og Nato som potensielle trusler mot landets sikkerhet. Kjernevåpendimensjonen tillegges fortsatt stor vekt i utformingen av russisk sikkerhetspolitikk. Dette fremgår også av det statlige våpenprogrammet for perioden 2011–2020 (“GPV-2020”), hvor modernisering av den kjernefysiske triaden (det vil si Russlands landbaserte, sjøbaserte og

flybårne kjernevåpen og deres leveringsmidler) synes å være et overordnet mål. Russland har også satt seg som mål å firedoble antallet leveringsplattformformer for langtrekkende presisjonsvåpen innen 2021.

KOLA SOM SJØMILITÆRT BASEOMRÅDE

Når det gjelder den sjøbaserte delen av Russlands strategiske kjernevåpenarsenal, tyder alt på at Kolahalvøya i overskuelig fremtid vil forbli det viktigste baseområdet. Dette innebærer at Nordflåten fortsatt vil benytte Barentshavet som operasjons-, transitt- og øvelsesområde, og at det jevnlig vil bli gjennomført tester av nye fartøyer og våpen – inkludert ballistiske missiler – i Barentshavet, Kvitsjøen og andre deler av Arktis. Det er med andre ord intet som tyder på at Barentshavsregionen relativt sett vil bli mindre viktig som arena for sjøbasert kjernefysisk avskrekking enn den er i dag. Det vil fortsatt være behov for sjø- og luftstyrker som kan forsvare de strategiske styrkenes baser og operasjonsområder, herunder overflatefartøyer, taktiske flystyrker og bakkebasert luftvern.

Nordflåten strategiske styrker på Kola inkluderer sju ubåter av Delta IV-klassen, hvorav én for tiden er under overhaling, samt “Jurij Dolgorukij”, som er den første av de nye ubåtene av Borei-klassen. Disse opererer fra sin hjemmebase i Gadzjjevo, som ligger i Jagelnaja-bukta på vestsiden av Murmansk-fjorden. Stillehavflåten strategiske ubåter, som i skrivende stund inkluderer tre operative ubåter av Delta III-klassen og to nye av Borei-klassen, opererer fra Viljutsjinsk på Kamtsjatka. Av de 704 sjøbaserte strategiske atomstridshodene som i dag inngår i

¹ Havområdene mellom Grønland, Island og nordkysten av Storbritannia (“the Greenland–Iceland–UK gap”).

Russlands kjernevåpenarsenal, finnes om lag 60 % i Nordflåten og om lag 40 % i Stillehavsfåten.

I tillegg til å bygge nye strategiske ubåter med ballistiske missiler (SSBN), bruker Russland også betydelige ressurser på å oppgradere sin flåte av atomdrevne angrepsubåter (SSN). Den første ubåten av den såkalte Severodvinsk-klassen ble ferdigstilt i 2014 og er satt i tjeneste i Nordflåten. Ytterligere fire enheter av denne klassen er under bygging, og flere vil komme til etter 2020. Disse ubåtene er mer moderne, mer stillegående og bedre bevæpnet enn ubåtene som de erstatter. De vil blant annet være utstyrt med 650 mm og 533 mm torpedoer og moderne kryssermissiler som kan brukes mot sjø- og landmål. Slike missiler kan også leveres av Russlands nye dieselubåter.

Også en betydelig del av den russiske marines overflatefartøyer er fortsatt basert i landets nordvestlige hjørne. Mange av de større fartøyene har sin hjemmehavn ved Nordflåtens hovedbase i Severomorsk. Disse inkluderer blant annet Russlands eneste gjenværende hangarskip, "Admiral Kuznetsov" og den atomdrevne rakettkrysseren "Peter den Store", som i senere år har vært mye ute på tokt, både i nærområdet og i fjertliggende farvann. I tillegg kommer en håndfull ubåtjagere av Udaloj-klassen, landgangsfartøyer av Roputsja-klassen og diverse andre mellomstore og mindre fartøyer, samt en marineinfanteribrigade, lokalisert i garnisonsbyen Sputnik utenfor Pjetsjenga.

Moderniseringen av Russlands konvensjonelle sjøstyrker, inkludert de som befinner seg på Kola, har i senere

▲ **Boreklasse ubåt.**

Illustrasjonsfoto:
DMG Vision/Shutterstock.com

"Russland har satt seg som mål å firedoble antallet leveringsplattformer for langtrekkende presisjonsvåpen innen 2021".

år ikke hatt like høy prioritet som moderniseringen av de kjernefysiske styrkene. Forsvarsledelsen erkjenner at det vil ta tid å bygge nye fartøyer av de største klassene (hangarskip, kryssere og destroyere), men man har bygget en del nye fregatter og korvetter. Disse har til dels avanserte våpensystemer og er blant annet i stand til å levere langtrekkende kryssermissiler. Denne evnen ble nylig demonstrert under Syria-kampanjen høsten 2015. Den 7. oktober skjøt fire russiske overflatefartøyer i Det kaspiske hav 26 kryssermissiler mot mål nordvest i Syria, mer enn 1500 kilometer unna.

ØVELSER OG OPERASJONER

Det er verdt å merke seg at Russlands militære trenings- og øvingsaktivitet i nordområdene har tatt seg opp i senere år, særlig etter 2008. De gjennomfører nå hyppigere, større og mer komplekse øvelser enn på 1990-tallet, og øvingsaktivitetens geografiske utbredelsesområde synes å ha økt. Ubåtene og overflatefartøyene seiler og skyter mer enn før og det gjennomføres flere fellesoperative øvelser, ofte i form av uvarslede beredskapsøvelser ("snap exercises"). Toktene med strategiske bombefly i internasjonalt luftrom over Barentshavet og andre deler av Arktis, som ble gjenopptatt i 2007 etter å ha ligget nede siden 1992, er også blitt en forholdsvis regelmessig foreteelse.

Russlands strategiske luftstyrker, som inkluderer langtrekkende bombefly av typene Tu-95 ("Bear") og Tu-160 ("Blackjack"), opererer primært fra Engels-basen i Saratov, 700 kilometer sørøst for Moskva. I forbindelse med sine flyvninger i nord benytter de gjerne Olenogorsk-basen

på Kola til mellomlandinger, tanking og klargjøring før de flyr ut i Barentshavet og Norskehavet, og eventuelt setter kursen videre sørover. Den 3,5 kilometer lange flystripen i Olenogorsk er i forbindelse med luftkampanjen i Syria også blitt benyttet som avgangssted for strategiske bombefly bevæpnet med konvensjonelle kryssermissiler. Støttet av Il-78 tankfly har disse flydd rundt Vest-Europa og inn i Middelhavet, hvorfra de har levert sine missiler mot bakkemål i Syria. Tilsvarende operasjoner er også blitt gjennomført østfra, via luftrommet over Det kaspiske hav, Iran og Irak.

Havområdene utenfor Kolahalvøya er også et viktig øvingsområde for taktiske luftstyrker, både avskjæringsjagere, jagerbombere og multirollefly. Su-33-flyene som inngår i luftvingen til "Admiral Kuznetsov", øver jevnlig i nærområdet. Andre flytyper som jevnlig observeres er Su-27, MiG-29 og MiG-31, samt mellomtunge bombefly av typen Tu-22M. Disse flyene er hovedsakelig bygget i sovjetperioden. Nyere flytyper, som Su-34, har også vist seg frem i nord, for første gang høsten 2014. Kola har også fått et av Russlands mest moderne luftvernssystemer, S-400, som har et svært stort dekningsområde. De nordlige havområdene patruljeres også av russiske maritime overvåkningsfly.

UTBYGGING AV NY INFRASTRUKTUR

Russlands Arktis-strategi, vedtatt i 2008, slår fast at de arktiske områdene innen 2020 skal utvikles til å bli landets "strategiske ressursbase". Olje- og gassressursene på Jamalhalvøya og i andre deler av Sibir, og ressursene på kontinentalsokkelen under Barentshavet, Karahavet og de andre arktiske randhavene, betraktes som nøkkelen til Russlands fremtidige økonomiske vekst. I dagens situasjon ligger det kanskje ikke til rette for store offshore-utbygginger i Arktis, gitt de lave olje- og gassprisene, men Russland tenker langsiktig og ønsker å posisjonere seg. I august 2015 oversendte landet sitt lenge varslede krav til

FNs kontinentalsokkelkomisjon om en sokkelutvidelse på 1,2 millioner kvadratkilometer i Polhavet.

Russlands utbygging av ny infrastruktur i Arktis, som i de siste årene har pågått i høyt tempo, dreier seg i de fleste tilfeller om revitalisering, modernisering eller utvidelse av fasiliteter som ble etablert i sovjetperioden. Hva den sivile infrastrukturen angår, er det blant annet blitt bygget logistikkbasen og koordineringsentre for søk- og redningsoperasjoner i havområdene langs den nordlige sjørute. På det militære området dreier det seg primært om overvåknings- og varslingsinstallasjoner (radarer), samt anlegg som russiske styrker kan benytte seg av i forbindelse med øvelser, anløp og landinger i regionen. Blant annet er det blitt registrert ny aktivitet ved Temp-basen på øya Kotelnj. Dette er den største av Nysibirøyene, som ligger mellom Laptevhavet i vest og Det østsibiriske hav i øst. Flystripen på øya er i senere år blitt bygget ut, og basen har siden 2014 vært operativ og permanent bemannet.

"ARKTISKE BRIGADER"

Hvorvidt den landmilitære tilstedeværelsen i nordområdene vil bli styrket i årene som kommer, er noe mer uklart. I Arktis-strategien fra 2008 ble det tatt til orde for etablering av styrkegrupperinger som kunne "ivareta den militære sikkerheten i Den russiske føderasjons arktiske sone i ulike militærpolitiske situasjoner". Dette ble på flere hold tolket som et signal om at det ville bli etablert nye (land)militære enheter i nord. Utenriksminister Sergej Lavrov, som ble konfrontert med spørsmålet under Arktisk Råds ministermøte i Tromsø i april 2009, fremholdt på sin side at Russland ikke hadde planer om å øke sin militære tilstedeværelse i Arktis eller deployere nye hæravdelinger til regionen. I juli 2011 annonserte imidlertid daværende forsvarsminister Anatolij Serdjukov, i tråd med ordlyden i Arktis-strategien, at Generalstaben arbeidet med planer om etablering av to "arktiske brigader".

"Nordområdenes militærstrategiske betydning for Russland er først og fremst knyttet til regionens rolle som arena for sjøbasert kjernefysisk avskrekking".

Når det gjelder den første av brigadene, dreier er det seg sannsynligvis om en oppgradering av den 200. motoriserte infanteribrigade, som ligger i Petsjenga, en drøy mil fra den norsk-russiske grensen. Den andre er formodentlig den nye brigaden ("den 80. selvstendige motoriserte infanteribrigade") som er blitt etablert i Alakurtti, 50 kilometer øst for den finsk-russiske grensen. Russlands to arktiske brigader skal etter planen utstyres med moderne vinterutrustning og beltevogner, og øves i ulike scenarier. Brigadene skal også gjøres delvis luftmobile, slik at de på kort varsel kan settes inn og operere der det måtte være behov for dem, også andre steder enn i Nordvest-Russland.

Russlands landmilitære styrker i nord er imidlertid langt mindre i volum enn de var under den kalde krigen. Selv om Russlands forhold til Nato fortsatt byr på utfordringer, hersker det liten tvil om at Russlands sikkerhetsutfordringer i sør, ikke minst i Kaukasus og Sentral-Asia, er kommet høyere på agendaen. Russland har også sikkerhetsutfordringer langs sin lange landegrense mot Kina, som fordrer tilstedeværelse av betydelige hær- og grensevaktstyrker. Dette tilsier at en storstilt, landmilitær styrkeoppbygging i Nordvest-Russland ikke fremstår som spesielt sannsynlig.

KONKLUSJON

Nordområdenes militærstrategiske betydning for Russland er først og fremst knyttet til regionens rolle som arena for sjøbasert kjernefysisk avskrekking. Samtidig er det åpenbart at Russland for lengst har fått øynene opp for de arktiske områdenes økonomiske potensial som arena for olje-, gass- og mineralutvinning, fiskerier og skipstrafikk. Det er i denne forbindelse et sentralt moment at klimaendringene og issmeltingen i Polhavet har gjort og gjør regionen stadig mer tilgjengelig. Russlands generelt anstrengte forhold

Vesten og Nato, særlig etter intervensjonen i Ukraina i 2014 og Tyrkias nedskytning av et russisk jagerfly på den tyrkisk-syriske grensen høsten 2015, vil sannsynligvis bidra til en intensivering av Russlands pågående bestrebelser på å styrke sin militære evne. Mye er allerede oppnådd. Det russiske forsvaret er i dag bedre utstyrt, bedre trent og mer mobilt enn det var da forsvarsmoderniseringen startet i 2008. Russland har også vist evne og vilje til å bruke sine militære maktmidler i skarpe og offensivt rettede operasjoner, innenfor så vel som utenfor det postsovjetiske området. Dette tilsier at Norge og Nato fortsatt vil ha behov for å være orientert om Russlands utvikling og aktivitet på det militære området, ikke minst på alliansens nordflanke. ■

OM FORFATTEREN

Kristian Åtland har en Mastergrad i Russiske kulturelle studier fra Unoversitetet i Oslo og en doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Tromsø. Nå leder han FFIs Russland program.

Illustrasjonsfoto:
BGodunoff/Shutterstock.com

HANDS ACROSS THE WATER

- The Case for a Combined Approach to Norwegian and UK Maritime surveillance Capability Challenges

TEKST: AIR COMMODORE ANDY FRYER

After two decades during which the world's security focus has been on the Middle East and beyond, the actions of a newly resurgent Russia, in Ukraine and elsewhere, are leading to a reappraisal of the European defence and security environment, and what this might mean for NATO and its member nations. Responding to this shift in the geo-strategic context is riddled with difficulty and complexity, as national governments struggle with the resourcing implications, while at the same time dealing with the impact of the 2007/8 economic crisis and the aftershocks that continue to unfold. And so inevitably there are gaps in the response - some of them critical to national security.

Among these is the ability – or lack of it – to locate and track ships and submarines in the north-eastern North Atlantic Ocean. It was not always thus. Not so long ago this was an example par excellence of how nations could work together towards a common aim, using a combination of political will, high-technology platforms, highly proficient crews and well-practised procedures to deliver an accurate, coherent picture whenever required. But with the demise of the Maritime Patrol Aircraft (MPA) at Naval Air Station Keflavik, Iceland, following the US pivot to Asia, and the UK and Netherlands MPA fleets disbanded, only the Norwegian P-3 force remains in place, and then only with a limited time horizon as obsolescence bites. While surface and subsurface assets can clearly play a role, speed and altitude are required to deliver anything more than a tactical picture.

There is some hope, however, with the UK's long-awaited decision to purchase nine P-8 Poseidon MPA and the emerging discussions about the reestablishment of USN MPA operations from Iceland. The P-8s will undoubtedly deliver an impressive spectrum of capabilities, but it is a very costly platform, which will inevitably restrict the numbers available, and so some important gaps will remain. The high cost also makes it questionable whether Norway will wish to opt for a P-8 purchase, especially given its parallel commitment to the F-35 programme.

THE HYBRID MPA/UAS CONCEPT

The USN (and indeed RAAF) are augmenting their P-8 forces with the MQ-4C Triton (using a force ratio of 5:3). This is far more than a cheap gap-filler, delivering a hugely

◀ **About the author:** Air Commodore Andy Fryer recently retired from the UK Royal Air Force after 33 years of service, having amassed over 5000 flying hours on Nimrod MR2 and CP-140 Aurora MPA. His career included command of a front line Nimrod MPA squadron, as well as Royal Air Force Station Waddington, the UK's ISR hub, and his final post was as Deputy Commander of the NATO Airborne Early Warning & Control Force. He now works as a consultant, with a focus on collaborative business architectures.

◀ **US Navy concept** for maritime surveillance is P-8 and Tritons in combination. The two are designed to work together and a UK - Norwegian co-operation would be to bring this concept to the High North.

Photo: US Navy graphic.

impressive array of capabilities that will complement the P-8. Developed from the USAF's RQ-4 Global Hawk (and retaining all of its overland ISR capability) the Triton has been upgraded for the maritime environment, and carries multiple payloads that offer 360-degree coverage to conduct a variety of missions. Operating for 24 hours at 50,000 ft, it is able to cover vast sea areas in a single sortie, and at roughly a third of the cost of a P-8. Descent to low level for visual identification below cloud can be done efficiently when required, and the aircraft's connectivity to its ground station and beyond allows rapid data transfer for exploitation and dissemination. If Triton holds the aces as far as surface surveillance is concerned, then it is the P-8 that does the equivalent when it comes to anti-submarine warfare (ASW). Equipped with a range of acoustic and non-acoustic sensors, it represents the current state of the art. Together, these two platforms are an immensely powerful and complementary pairing, able to deliver the necessary surface and subsurface picture in a far more cost effective manner than would otherwise be the case.

THE POTENTIAL FOR UK/NORWEGIAN COLLABORATION

Budget constraints mean that a UK purchase of Triton for maritime surveillance is no more likely than a Norwegian P-8 buy. However, does the USN/RAAF mixed force

concept offer a model that could be exploited by these two nations as a force multiplier? Could the two countries that sit astride the North Sea create and operate a combined force of nine P-8 and four high altitude, long endurance (HALE) unmanned aircraft systems (UAS), such as Triton, to deliver the required maritime picture more effectively and efficiently than on their own?

Several examples of defence capability delivered through burden sharing already exist within NATO, ranging from the UK-Netherlands Landing Force to the Franco-German Brigade. And the political climate appears right between the two nations, with Norwegian Minister of Defence Ine Eriksen Sørreide's 2015 statement: "*The UK is a key NATO ally and an important partner for Norway. Our close relationship as allies extends far back in time, and today we discussed opportunities for further cooperation.*"¹ and the March 2012 signing of an agreement to strengthen inter alia bilateral military collaboration.

The UK would stand to gain much from such an arrangement. A single Triton sortie launched from, say, Andøya Air Base could provide a maritime surface picture stretching from Svalbard, west to Greenland, and down as far as the French Coast. While the P-8 is also an effective surface surveillance asset, it flies for typically a third of the duration and at three times the hourly cost, and so the efficiencies are obvious. With such a capable surface surveil-

"This cooperative proposition is further strengthened by the clear indication that the USN may return to Iceland, to Keflavik, to operate P8 ASW aircraft".

¹ <http://www.norway.org.uk/norwayandcountry/Current-Affairs/Bilateral-Relations/The-Norwegian-Minister-of-Defence-to-London/#.VqjQIIOLRR5>

lance asset at its disposal, the UK P-8s could concentrate on the much more challenging role of ASW, along with search and rescue (SAR) and non-maritime tasks.

Norway would also benefit significantly from the arrangement. For example a Triton, the HALE UAS, is significantly more affordable than the P-8, and indeed the Orion it would replace, whilst at the same time delivering a step change in ISR capability to Norway. A single sortie could provide a surface picture of the entire Norwegian Sea, before going on to respond to the challenge of surface surveillance of the High North, an area of growing strategic interest to Norway as the shrinking ice cap increases accessibility to oil and gas, fishing and shipping routes. Alternatively, the extended duration and height at which it can loiter means it can sit close to areas of strategic interest for the best part of a day, searching deep into inaccessible territory for items of intelligence value. The replacement of the P-3 with the Triton would, however, mean a significant dent in Norway's ASW capability. Other assets are, of course, available, but none have the speed, reach or flexibility offered by an MPA, and so the ability of Norway to draw on the UK MPA fleet for support would answer this question, giving the country access to a gold standard ASW platform at much reduced cost.

The success of the proposed arrangement would be underpinned by the shared agenda of both nations, driven by their geography and common foreign policy, defence and security interests. The whereabouts of a non-NATO submarine being tracked in the Norwegian Sea by an RAF P-8 is of just as much interest to Norway as the UK, as is the radar signature of a new non-NATO frigate, undergoing testing in its home waters.

DELIVERING A COMBINED FORCE

So how might such a combined force work? Cost pressures are likely to demand a light touch approach that has efficiency and effectiveness at its core. Existing C2 arrangements have for decades served the MPA forces of North West Europe well, often being tested during intense and protracted multi-national operations. But they also allow forces to operate independently on national eyes-only tasks where required, or indeed to operate as part of a NATO or coalition package, wherever necessary. Accordingly, there is little to argue for any form of combined Force HQ or even a new combined tasking organisation. The establishment of a Norwegian Forward Operating Location for RAF P-8s, logically at Andøya Air Base, could be done at little cost (indeed the Nimrod MR2 was a frequent visitor), and there might be scope for exchange postings between the two force elements, to further enhance the relationship.

Looking ahead, several enhancements also appear possible. While the HALE UAS is a long way from being able to match the P-8 as an ASW platform, work is underway to develop podded sonobuoy dispensers for these platforms. A UK company is working on micro-sonobuoys for deployment from these systems, as well as the necessary equipment to allow UAS to play a role within multi-statics and to relay acoustic data back to a ground station for exploitation. This could increase the utility of the HALE UAS segment to cover the search and any loose tracking

phases of an ASW prosecution, before handing over to a P-8 if close tracking, or an attack, is required. Another enhancement could see the UK acquire its own HALE UAS, as a replacement for the Sentinel R1 in the overland ISR role. Such a development could result in the mooted Combined Force extending its mission set overland, and even offer the possibility of shared basing of UK and Norwegian HALE UAS in Norway, with the attendant benefits in cost and airspace complexities. This cooperative proposition is further strengthened by the clear indication that the USN may return to Iceland, to Keflavik, to operate P8 ASW aircraft. In this paper's scenario, the Norwegian Tritons would maximize the capability of this larger and more viable North Atlantic USN and UK P8 aircraft force.

CONCLUSION

The Norwegian Sea is back on the front line and the maritime nations on its rim understand what this demands from a security perspective. However, budgets are stretched and every pound or Krone spent on defence must be made to count. With the UK having ordered the P-8 MPA, and Norway's Orion fleet nearing the end of its life, these two nations have a unique opportunity to move ahead together, sharing the burden of airborne maritime surveillance by using a mixed hybrid fleet of MPA and HALE UAS, thereby delivering far greater capability at less cost, to the benefit of both, as well as to the NATO Alliance as a whole.

All that is needed is the political will of the two nations to make it a reality. ■

▲ **Royal Air Force Flight Lieutenant Ian Tuff**, assigned to the Pro's Nest of Patrol Squadron [VP] 30, tracks a submarine from a P-8A Poseidon during Fleet Challenge 2014. Foto: US Navy

“With such a capable surface surveillance asset at its disposal, the UK P-8s could concentrate on the much more challenging role of ASW”.

**NH
90**

Deployed and operational for today's and tomorrow's missions.

100 000
FLIGHT HOURS

NH Industries

 FINMECCANICA
HELICOPTER DIVISION

 AIRBUS
HELICOPTERS

GENOVA RENDIZIONE

VIKTIGE VALG MED BAKGRUNN I ERFARINGER

TEKST: OBERSTLØYTNANT
HÅVARD KLEVBERG

Mellom fortid og fremtid leter Forsvaret ofte etter retning – litt for ofte vil noen si, og treffer ikke alltid den beste kursen fremover vil andre si. Ved viktige valg kan det være hensiktsmessig med et lite blikk bakover. Selv om vi skal fremover, kan et tilbakeblikk kanskje tilskynde viktige spørsmål? Hva har fungert tidligere?

Forsvaret av Norge bygger på erfaringer, noen er mindre relevante, mens andre kan være avgjørende for forsvarsevnen. Den norske virksomheten med maritime patruljefly bygger på snart hundre år med erfaring, og vi skal se kort på kvaliteter og særtrekk ved denne virksomheten.

STORMAKTSAMARBEID FOR STABILITET OG FORUTSIGBARHET

Maritime patruljefly har vært en del av den norske militære strukturen siden første verdenskrig. Storbritannia tilførte *Sopwith Fighting Sea Plane* på tampen av krigen for å hindre tyske ubåter å unnsnippe innerst ved norskekysten der det ikke var minelagt. Ubåtene utnyttet norske kystområder, og Norge var ikke i stand til å håndheve nøytralitetspolitikken. Uten fly hadde Norge ikke kontroll over egne områder. Flyene kom for sent til å få innvirkning under krigen, men siden 1918 har Norge hatt bevåpnede maritime patruljefly.

▲ Fra Ofotfjorden under øvelse Flotex 2015.
Foto: Elias Engevik/Forsvaret

“Med stor rekkevidde og høyteknologiske sensorer har flyene bidratt til overvåking av våre store havområder for å fremskaffe det vi kan kalle strategisk og taktisk etterretning”.

Blant de mest fremtredende trekk ved de norske maritime patroljeflyene er at de egentlig ikke har vært norske. Vel – de har vært norske, men de har vært anskaffet med atskillig støtte fra stormaktene, først fra Storbritannia og siden 1960-tallet fra USA. Begrunnelsen for denne støtten var hele tiden at Norge måtte settes i stand til å kontrollere i egne havområder. Norge har selv hatt behov for forutsigbarhet og stabilitet i disse områdene, men havområdene vi rår over er syv ganger større enn fastlandet så oppgaven med å opprettholde situasjonsoversikt er stor. Allierte stormakter har derfor ansett at det også er i deres interesse å bidra med støtte til maritime patroljefly.

Forsvarsgrenene har normalt lagt mindre vekt på maritime patroljefly. Dette andre fremtredende trekket skyldes blant annet at slike fly er blitt betraktet som verken sjømakt eller luftmakt. Til gjengjeld har fellesoperative miljøer, som operative nasjonale kommandoer og etterretningstjenesten, ansett flyene som en verdifull operativ ressurs. Spesielt forsvarssjef Folke Hauger Johannesen, med sitt strategiske blikk for hva som trengtes i en periode da sovjetiske strategiske ubåtstyrker gjennom 1960-tallet ble bygget opp i norske nærområder, bidro til å innføre moderne maritime luftoperasjoner i Forsvaret. Politisk nivå, det vil si gjerne forsvarsministeren personlig, har imidlertid vært avgjørende for fornyelser innen denne virksomheten.

Stabiliteten innen oppgaveportefølje er en tredje kvalitet ved norske maritime luftoperasjoner. Med stor rekkevidde og høyteknologiske sensorer har flyene bidratt til overvåking av våre store havområder for å fremskaffe det vi kan kalle strategisk og taktisk etterretning. Det vil si henholdsvis kartlegging av normaltstanden i de berørte områdene og innsamling av informasjon om stridsmidler. Patroljeflyenes virksomhet har videre vært innrettet mot anti-ubåtvirksomhet. Den militærteknologiske utviklingen har vært galopperende, og regelmessige moderniseringer av flyenes sensorer og våpen har vært nødvendig for å kunne løse oppgavene i enorme havområder. De maritime patroljeflyene har derfor også kunnet bidra omfattende innen suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse.

De militære patroljeflyenes omfattende støtte til det sivile samfunn utgjør en fjerde fremtredende linje i utviklingen. Gitt den norske marine næringskulturen med fiskeri og petroleumsindustri har flyene aldri manglet oppgaver. Først og fremst har de bidratt til å øke sikkerheten på havet for fiskeflåten og andre næringsfartøyer. Redningsflåter fra patroljeflyene har blitt fløyet hurtig ut over store avstander og reddet liv gang på gang. Flyene har også bidratt til kystvaktoppgaver. Etter krigen lette maritime patroljefly etter sild langs kysten, men fra utviklingen av bærekraftig ressursforvaltning på 1950-tallet beveget måletsettingen seg fra å maksimalisere til å optimalisere fangsten. Flyene har i tillegg bidratt til forskning, meteorologi, toll og mye annet.

Regelmessig tilstedeværelse i interesseområdene er et femte særtrekk. Standhaftigheten i de daglige operasjonene har gjennom tiår vært ekstremt høy med minst ett Orion-tokt daglig i Barentshavet, både i tider med spenning og i tider med lavspenning. I de siste tiårene har denne ambisjonen ikke vært mulig å opprettholde, blant annet på grunn av den tekniske statusen på flyene. Imidlertid har de maritime patroljeflyene representert en stabil tilstedeværelse også i nyere tid. De norske maritime flyene har i praksis vært nærmest de eneste vestlige flyene i Barentshavet, blant

annet fordi Norge normalt har ønsket å forestå østlige flyginger selv. Norske maritime fly er derfor å anse som en del av den normale situasjonen i nordområdene, og gjensidig operativ forståelse preger i området – også med Russland.

Det nære allierte samarbeidet om informasjon fra maritime patroljefly er en siste tydelig linje. Den fortløpende formen på samarbeidet har vært fremtredende, og historikeren Rolf Tamnes er blant dem som har fremhevet innsamling og formidling av denne typen informasjon som Norges viktigste alliansebidrag. Gode beslutninger bygges på god informasjonstilgang, og det er i første rekke som et unikt redskap for innhenting av data fra norske nærområder, både over og under overflaten, at maritime patroljefly har spilt en avgjørende rolle. For både militære og politiske beslutningstakere er det viktig at beslutninger fattes på riktig grunnlag, både når situasjonen krever resolutt handlingskraft, når den krever varsomhet og når den krever fravær av handling. Med regelmessig oppdatert informasjon fra maritime patroljefly om situasjonen i våre maritime omgivelser har norske beslutningstakere kunnet unngå ødeleggende misforståelser, og har i stedet kunnet bidra til en stabil og forutsigbar utvikling i våre nærområder.

GEOSTRATEGI

Et tilbakeblikk på maritime luftoperasjoner gir innblikk i et knippe egenskaper som har fungert tidligere. Hvorvidt erfaringene er anvendelige for å finne kurs for fremtiden får være leserens vurdering. Det kan imidlertid være hensiktsmessig å minne om permanensen i våre geostatistiske omgivelser og at disse fortsatt vil være viktige forutsetninger for Norge, spesielt våre store havområder og vår stormaktsnabo som ikke alltid har hatt sammenfallende interesser med Norge og NATO. ■

OM FORFATTEREN

Oberstløytnant Håvard Klevberg (PhD) har skrevet 333 skvadronens historie i boken *“Request TANGO, 333 skvadronen på ubåttjakt – maritime luftoperasjoner i norsk sikkerhetspolitikk”*.

NORGE, RUSSLAND OG ARKTIS - POTENSIALE FOR KONFLIKT?

Arktis er en av de mest fredfulle regionene i verden, men også en region full av naturressurser og med en smeltende iskappe som gir vei for skipstrafikk. Dette er noe Russland ikke har oversett.

TEKST: LT. NIKLAS
MIKELBORG, 131LV SØRREISA

“Selv med en økt militær tilstedeværelse i Arktis søker ikke Russland konfrontasjon, men foretrekker samarbeid der det er mulig”.

Russland sine økonomiske interesser i Arktis er hovedsaklig basert på to ting; naturressurser og maritim transport. Kremlin legger ikke skjul på at naturressursene er helt vitale for å drive den sosiale og økonomiske utviklingen til Russland. For å utnytte disse ressursene til det fulle er det i tillegg behov for en omfattende infrastruktur langs Nordøstpassasjen.

Tidlig på 2000-tallet økte etterspørselen etter energi, og dermed også oljeprisen. Da prisen på olje falt drastisk etter finanskrisen var dette kritisk for Russland. Det meste av investeringer de siste årene har vært innen oljeindustrien, og det russiske statsbudsjettet har vært avhengig av en stabil og høy oljepis. Fra å gjøre store investeringer kan det se ut som Russland må starte å kutte.

Putin sa i 2009 at naturressursene fungerte som en “brekkstang” for å utøve utenriks- og innenrikspolitikk, og at landets rolle i energimarkedet direkte påvirket Russland sin innflytelse internasjonalt. Og i internasjonal innflytelse ligger det også en mulighet for å gjenopprette Russland sin status som stormakt.

Samme år skrev Medvedev under på et dokument som erstattet tidligere doktriner for nasjonal sikkerhet i Russland. Dokumentet redegjør for hvordan Russland sin evne til å forsvare seg er helt avhengig av landets økonomiske situasjon. Og økonomien er igjen avhengig av Russland sin tilgang til naturressurser. I dokumentet utelukkes det ikke at militærmakt kan bli brukt om det blir en konflikt om disse ressursene.

BETYDNINGEN AV ARKTIS

Tankegangen om Arktis som et militærstrategisk viktig område overlevde hos russerne også etter den kalde krigens slutt. Russland ser ikke bare på Arktis som en viktig del av russisk økonomi i fremtiden, men også som en viktig del av landets forsvarspolitikk.

Med Putin i førersetet begynte en enorm økning i bevilgningene til det russiske forsvaret, og den voksende økonomien åpnet for flere nye prosjekter som igjen har styrket Russland sin posisjon som en innflytelsesrik militærmakt.

Arktis er spesielt viktig for Russland når det gjelder atomvåpen. Det er nemlig kun gjennom Arktis at den russiske marinen har tilgang til alle verdenshavene, og dette gir muligheten til å utnytte utbåtene fullt ut. Viktigheten poengteres også ved at halvparten av den russiske marines ubåter er plassert i Nordflåten i Severomorsk. Når det gjelder å forsvare russiske økonomiske interesser i Arktis er Nordflåten i fremste rekke. Den nære tilknytningen mellom energi- og sikkerhetspolitikken har gitt dens betydning nytt driv.

ATOMVÅPEN HAR STOR SYMBOLVERDI

Med nedgangstiden etter Sovjeunionens fall ble viktigheten av triaden enda større. Da de konvensjonelle styrkene forfalt ble det større fokus på det som kunne ivareta de nasjonale interessene til Russland, nemlig atomvåpnene. Russland sine atomvåpen gir, i tillegg til et forsvar, også høy status og har en stor symbolverdi for å kunne hevde seg som en stormakt.

Om Russland klarer å sikre interessene sine i Arktis må disse og den nærliggende infrastrukturen også beskyttes. Den smeltende iskapen i nord gir ikke bare nye muligheter for handel, men det gjør også at den naturlige beskyttelsen i det nordlige grenselandet forsvinner.

I 2007 tok det russiske luftforsvaret opp igjen sine langdistanseflygninger i Arktis, Atlanterhavet og over Stillehavet. Det var flere flygninger i 2007 enn det var i hele perioden fra 1991 til 2006. Antallet økte i 2008, og har fortsatt på det samme nivået i de seneste årene - med mindre variasjoner.

Selv om det er liten sjanse for konfrontasjon mellom Russland og de omliggende statene bør man ikke avskrive Russland sin villighet til å bruke makt helt. Det er forventet at russisk militær aktivitet fremover vil bestå av symbolske handlinger, samt mer seriøse forberedelser for å sikre sin posisjon. Men Russland vil heller ikke risikere å havne i en militær konfrontasjon som kan skade russisk økonomi. Selv med en økt militær tilstedeværelse i Arktis søker ikke Russland konfrontasjon, men foretrekker samarbeid der det er mulig.

STORPOLITIKK

I 2010 kom Norge og Russland til enighet om en delelinjeavtale som markerte slutten på 40 år med forhandlinger. Mens avtalen ble svært positivt mottatt i Norge, ble den derimot mottatt med stor skepsis i Russland. Konservativt

▲ **Vennskapelig besøk** av en russisk jagerskvadron til Bodø tidlig på 2000-tallet.

Foto: Håkon Bonafede

“Dokumentet utelukker ikke at militærmakt kan bli brukt om det blir en konflikt om disse ressursene”.

røster snakket om forræderi og dro paralleller til da Russland solgte Alaska til USA.

NORGE SOM STORMAKT

Mange er nok ikke klar over hvilken stormakt lille Norge er i Arktis, særlig med tanke på norsk kompetanse innen havrett. Men norske krav har også ført til endel uenigheter. Et eksempel er den norske tolkningen av Svalbardtraktaten og den omstridte fiskevernsonen. Disse uenighetene har ført til at Svalbard har vært et betent tema for Norge og Russland over lang tid.

Russland ser på sin tilstedeværelse på Svalbard som helt kritisk for å sikre sine økonomiske og militære interesser i Arktis. Den russiske gruve driftens fotfeste på Svalbard er verdt mye mer enn den faktiske kullproduksjonen.

Det russiske synet på internasjonal politikk i Arktis er et nullsumspill; dersom en stat skal vinne noe, må en annen stat tape noe. Denne tankegangen står i kontrast til den norske arktiske politikken som fastslår at samarbeid og gjensidig gevinst er mulig i regionen.

Den grunnleggende skepsisen til vesten, og ideen om en agenda om å drive Russland vekk fra Arktis vanskelig-gjør ofte samarbeid. Selv om Norge prøver å tilegne seg en mellomposisjon mellom vest og øst vil Norge alltid i russiske øyne blir sett på i en kontekst av USA og NATO. Enn så lenge er retorikken preget av samarbeid. Hvordan dynamikken i Arktis vil endre seg i praksis gjenstår å se. ■

ERSTATNING ETTER ORION HVA TÅLER BUDSJETTET?

Forsvarssjefen har i sitt fagmilitære råd foreslått å fase ut P-3C Orion, vårt maritime patruljefly. Flyets operative systemer må oppgraderes, noe som vil innebære en betydelig kostnad.

TEKST: BRIGADER (P)
ØYVIND K. STRANDMANN,
LEDER LUFTMILITÆRT
SAMFUND

Forsvarssjefen har derfor vurdert det slik at flyet bør fases ut for å i stedet bruke ressursene på moderne løsninger. Et nytt tilsvarende fly er vurdert som altfor kostbart, og anbefalingen er å løse oppdraget med 4 mindre bemannede fly i kombinasjon med ubemannede fly (UAV) og satellitter.

Mange har stilt spørsmålsteget ved dette forslaget og noen hevder at ubemannede systemer ikke kan løse oppdraget. Vi i Luftmilitært Samfund tar ikke stilling til prioriteringen eller valget som nå ligger i de politiske hender, men

det er åpenbart behov for å tilføre debatten fakta om hva ubemannede systemer kan og ikke kan for konklusjonene trekkes. Vi i LMS tar heller ikke stilling til hvorvidt Andøya skal legges ned eller ikke.

HVA ER BEHOVET?

Utgangspunktet for diskusjonen må være Norges behov for god situasjonsforståelse i våre interesseområder. Deretter kan man vurdere hvilke plattformer som kan bidra til å løse behovene, altså ikke som nå hvor enkelte har konkludert

▲ Ubemannede systemer har stor kapasitet og må vurderes.
Foto: Northrop Grumman

“Det siste vi ønsker er å anskaffe nok et avansert personellkrevende system som ender med å stå på bakken eller ligge til kai”.

med at vi må erstatte Orion med en ny Orion. Ny teknologi gir betydelige muligheter til å tenke nytt.

Det siste året er det fra både politisk og militært nivå gjentagende ganger uttalt og understreket at Forsvarets viktigste oppgave er å gi en god nasjonal overvåking og oversikt over våre nærområder. Å ha en oppdatert situasjonsforståelse er selve fundamentet i forsvaret av Norge. Mister vi denne kapasiteten kan resten av Forsvaret fort bli irrelevant. Overvåking av våre enorme havområder er viktig, både over og under vann.

KAPASITETSØKNING

Luftmilitært Samfund arrangerte for kort tid tilbake et seminar om overvåking av nordområdene. Foredragsholderne delte sine tanker både om dagens løsninger, behovet fremover og om mulige løsninger. Fra Forsvarsdepartementet ble vi fortalt at forsvarssjefens forslag i sum vil gi Norge en kapasitetsøkning sett i forhold til dagens kapasitet. Det vil være en dårligere kapasitet for å følge ubåter, selv om forsvarssjefen sier at dette kan løses med andre kapasiteter. Med andre ord er det ikke er noen grunn til at fiskeriorganisasjonene trenger å være bekymret, snarere tvert om. Dersom Forsvarssjefen får støtte for sitt forslag vil større deler av de norske havområdene overvåkes både oftere og bedre enn i dag. Det vil gi bedre støtte til Kystvakten og bedre sikkerhet ift søk og redningsoppdrag.

Store ubemannede fly (UAV'er) har enorm rekkevidde og utholdenhet. De kan dekke hele Norges ansvarsområde på 2 millioner kvadratkilometer to ganger på en flyvning og sende bilder og annen informasjon i nær sanntid tilbake til hovedkvarteret. De største UAV'ene flyr i høyder over kommersiell flytrafikk og over været. Det gir god dekning for sensorene om bord og det gjør at de kan fly i nær sagt all slags vær, og det oppstår ingen konflikter med annen flytrafikk. Denne typen UAV'er bærer ikke våpen og vil ikke virke provoserende i nordområdene.

Noen vil ha det til at dette er uprøvd teknologi og at vi derfor bør vente noen år med å innføre den. Sannheten er at ubemannede fly har eksistert siden 1940-tallet. Global Hawk har flydd siden 1998 og har totalt 160.000 timer i luften. US Air Force sier at dette er den sikreste flymaskinen de opererer.

KOSTNADER TIL ANSKAFFELSE – OG TIL DRIFT

Anskaffelseskostnaden på de største UAVene er for så vidt høy, men behovet for antall fly reduseres ettersom de kan bære mange sensorer samtidig og således er til flerbruk. Store UAVer er uansett vesentlig billigere å anskaffe enn store bemannede fly. Den største besparelsen ligger likevel i driftsutgiftene som er svært høye for tradisjonelle bemannede fly. Ubemannede systemer, som ble presentert på vårt seminar har 4 operatører, i motsetning til dagens Orion med et crew på 10 – 11 personer. For et lite luftforsvar vil en slik reduksjon i bemanning få stor positiv effekt på driftsutgiftene, som igjen gir mer ressurser for mer flytid til støtte for militære og sivile oppgaver. Sammen med forbedrede driftsmønstre og forenklet logistikk, ble vi fortalt at innsparingen på drift vil være rundt 70 prosent sammenlignet med dagens driftsutgifter til Orion.

De fleste eksperter er enige i at store UAVer vil gi et betydelig kapasitetsløft, men det har blitt reist berettiget spørsmål om Norge vil ha en tilfredsstillende løsning for

anti-ubåt operasjoner når Orion fases ut. Anti-ubåt rollen kan deles inn i tre oppgaver: finne, følge og eventuelt nedkjempe fremmede ubåter. Det siste først: så vidt meg bekjent må vi tilbake til 1944 for å finne et eksempel på at et fly slapp en torpedo mot en ubåt. Å slippe skarpe våpen fra fly er derfor nødvendigvis ikke den viktigste rollen. Å finne og følge ubåter er derimot en langt viktigere oppgave og Norge har et særlig ansvar i alliansen for dette.

SONARBØYER KAN SLIPPES FRA UBEMANNEDE FLY

For å lytte etter ubåter i dypet må fly slippe sensorer i vannet, såkalte sonarbøyer. Et britisk selskap har utviklet nye moderne sonarbøyer som er vesentlig mindre i størrelse, men med minst like god kapasitet som dagens sonarbøyer. Selskapet har demonstrert at sonarbøyen kan slippes fra UAVer og at signalene kan fanges opp av UAVen. De har skissert ut beholdere under vingene på store UAVer som skal kunne ta opptil 36 sonarbøyer hver seg. UAVen skal deretter overvåke feltet i opptil 24 timer og sende signaler i sanntid inn til det militære hovedkvarteret. Kapasiteten planlegges demonstrert under en øvelse i Skottland høsten 2016.

STØTTE FRA ALLIANSEN

Vi mener at vi også må ta i betraktning at Norge er en del av NATO. Storbritannia har nettopp konkludert med at de skal gå til anskaffelse av 9 moderne bemannede fly (P-8) for maritim overvåking. Her må det være muligheter for en god bi-lateral avtale hvor Norge leverer god situasjonsoversikt både over og under vann til alliansen, og våre britiske allierte støtter bekjempelse av ubåter dersom situasjonen skulle påkrevne det. Dersom vi skulle komme i en situasjon som krever at vi kan bekjempe en fremmed makts ubåter er vi kommet så høyt opp på en konfliktskala at allierte vil støtte oss. Dette er “smart defence” i praksis, slik NATO har diskutert og Norge har applaudert.

TYDELIG BEHOV OG FLERE LØSNINGER ER MULIG

Vi må ikke falle i den klassiske fellen at vi erstatter nye systemer med tilsvarende nyere systemer. Vi må tenke nytt for å få maksimal effekt ut av de ressursene som nasjonen setter av til militære formål. Overvåkingen kan selvsagt løses av et nytt bemannet fly, men også disse må inngå i en kombinasjon med satellitter og andre systemer. Det er svært gode og avanserte bemannede fly på markedet.

Men selv om Norge skulle forhandle seg til en gunstig anskaffelsespris vil driftsutgiftene for slike bemannede fly være svært utfordrende for Luftforsvaret. Det siste vi ønsker er å anskaffe nok et avansert personellkrevende system som ender med å stå på bakken eller ligge til kai. Om ubemannede systemer er løsningen er opptil andre å beslutte, men det er viktig at beslutningen tas med bakgrunn i et godt faktagrunnlag på hva både bemannede og ubemannede systemer kan tilføre Norge i et helhetlig perspektiv. ■

En forkortet versjon av denne artikkelen sto på trykk i *Avisa Nordland* tidlig i februar.

HØYE AMBISJONER FOR NYE LUFTLED

For å utvikle Luftled i tråd med våre ambisjoner, besluttet styret i Luftmilitært Samfund å opprette et redaksjonsråd for Luftled. Rådet ledes av vår nye redaktør Svein Holtan. Leder av LMS vil fortsatt være ansvarlig utgiver.

Jeg er svært fornøyd med redaksjonsrådets sammensetning. Her er det høykompetente personer som ønsker å bruke sin fritid på å utvikle Luftled både i form og innhold. Med høye ambisjoner blir dette en spennende reise, sier den nye redaktøren.

Redaksjonsrådet møtes før hver utgave for å diskutere og beslutte tematikk, og for å finne bidragsyttere til å belyse problemstillingen. LMS sine medlemssider vil fortsatt ha sin naturlige plass i tidsskriftet.

- Vi ønsker at leserne engasjerer seg i Luftled. Enten ved å komme med innspill til tematikk, skrive innlegg, eller mer generell ris og ros, avslutter redaktøren.

REDAKSJONSRADET BESTÅR AV

SVEIN HOLTAN

Svein Holtan er oberstløytnant med 21 års erfaring fra Forsvaret og FD. Han har vært infosjef i Luftforsvaret fra 2001 til 2004, hvor han også var redaktør for Luftled. Han har jobbet med psyops i Afghanistan og vært ass. hovedlærer i operasjoner ved Forsvarets stabsskole.

Etter at han forlot Forsvaret i 2007 har Svein vært kommunikasjonssjef i Politidirektoratet. De siste 5 årene har han jobbet som konsulent med et bredt spekter av beredskapsaktører. Nå driver han sitt eget konsultentselskap.

Svein har utgitt fagartikler på Institutt for forsvarsstudier og Den norske atlantehavskomite, og også utgitt rapportene "Veien mot bedre samvirke" og "Behovet for Forsvaret i hovedstadsområdet".

Han har 4-årig Luftkrigsskole med sikkerhetspolitikk, luftmakt og ledelse. Han har Forsvarets stabsskole II, studier i psykologi fra NTNU og strategiutdanning fra University of Chicago.

TOM HENRY KNUTSEN

Tom Henry Knutsen er en pensjonert generalmajor fra Luftforsvaret. Han har over 30 års erfaring fra Forsvaret, Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet som leder og stabssmedarbeider på alle nivå. Han har særlig erfaring fra strategisk kriseledelse og utvikling av doktriner og konsepter for beredskapsplanlegging og krisehåndtering, blant annet som sjef for FDs krisehåndteringsseksjon og som sjef for Forsvarets høgskole. Knutsen har sin utdanning fra Luftkrigsskolen og Forsvarets høgskole samt høyere militær utdanning fra USA og Canada. Han har jobbet med beredskapsplanlegging og strategisk kriseledelse både i FD og Utenriksdepartementet.

I 2014-2015 var han norsk representant i Advisory Team for NATO prosjektet "Air And Space Power in NATO-Future Vector" og han er innbudt medlem i det svenske Kungliga Krigsvetenskapsakademiens luftforsvarsavdeling.

JOHN ANDREAS OLSEN

John Andreas Olsen er oberst i Luftforsvaret, avdelingsdirektør i Forsvarsdepartementet og professor ved Forsvarshøgskolan. Han har tidligere vært nestkommanderende ved NATO HQ Sarajevo, dekan ved Forsvarets høgskole og sjef for avdeling for militærmakt ved Forsvarets stabsskole. Han har tjenestegjort ved det tyske operative hovedkvarteret og den norske ambassaden i Berlin. Olsen har toårig tysk stabsskole, doktorgrad og mastergrad fra England, og hovedfag engelsk og ingeniørhøgskole i elektronikk fra Trondheim. Olsen har mottatt en rekke priser for sitt forfatterskap om luftmakt. Hans publikasjoner inkluderer blant annet Strategic Air Power in Desert Storm [2003], John Warden and the Renaissance of American Air Power [2007], A History of Air Warfare [2010], Global Air Power [2011], Air Commanders [2012], European Air Power [2014] og Airpower Reborn [2015].

DAG HENRIKSEN

Dag Henriksen er oberstløytnant/professor i Luftforsvaret og er sjef for Luftmaktavdelingen ved Luftkrigsskolen. Han har operativ bakgrunn fra kontroll- og varslingstjenesten, og har blant annet tjenestegjort i Afghanistan (ISAFs hovedkvarter i Kabul). I 2012 tilbragte han ett år ved U.S. Air Force Research Institute på Maxwell AFB, USA. Foruten fire års krigsskole og stabsskole, har han en doktorgrad [PhD] i militære studier fra Universitetet i Glasgow, UK. Høsten 2015 ble han tilkjent professorkompetanse. Henriksen har skrevet bøkene NATO's Gamble: Combining Diplomacy and Airpower in the Kosovo Crisis, 1998-1999; Airpower in Afghanistan 2005-2010. The Air Commander's Perspectives; Våren 2016 publiseres boken Political Rationale and International Consequences of the War in Libya på Oxford University Press.

PLATTFORM FOR TIDSSKRIFTET LUFTLED

Vår visjon for nye Luftled er å løfte tidsskriftet til å bli et ledende luftmaktstidsskrift i Skandinavia. Vi skal være en viktig kilde til økt forståelse og kunnskap om luftmakt.

1. VI SKAL LØFTE BLIKKET OG GÅ I DYBDEN

- Vi omtaler temaer og saker med utgangspunkt i et makroperspektiv. Vi fortaper oss ikke i detaljer og enkeltsaker, men ser på konsekvenser og sammenhenger som har betydning for luftmakten.
- Saker og temaer vi belyser skal ha relevans for dagens og fremtidens bruk av luftmakt.

2. VI SKAL BIDRA TIL FAGLIG UTVIKLING OG KUNNSKAPSDELING

- Vi skal engasjere bredt og ha fokus på å spre økt innsikt og kunnskap om luftmakt og Luftforsvaret, men uten å suboptimalisere. Vi skal også se på rammebetingelser og sammenhenger som berører luftmaktspåvirkende og andre relevante

faglige områder– inkludert konsekvenser for personell.

- Vi skal utfordre og engasjere ansatte i Luftforsvaret og Forsvaret, fageksperter, ledere og beslutningstakere, og forklare rammer, sammenhenger og utfordringer som Luftforsvaret og luftmakten står overfor. Vi skal vise sammenheng mellom rammer og arbeid overfor sluttbrukere/publikum, samarbeidspartnere og myndigheter.

3. VI SKAL VÆRE EN ARENA FOR DEBATT OG MENINGER

- Bred meningsutveksling skal få slippe til gjennom egne debattsider
- Tidsskriftet skal ha som mål å bidra til debatt – og der det er relevant å påvirke debatter

som går i det offentlige rom og/eller innad i Luftforsvaret og Forsvaret. Spesielt viktig er det å fremme faglig perspektiver i debatter som holdes på detaljnivå.

4. VI SKAL VÆRE ET TIDSSKRIFT FRA LUFTMAKTSINTERESSERTE TIL LUFTMAKTSINTERESSERTE

- Tidsskriftet skal også ha som mål å styrke samholdet og bidra til økt forståelse mellom ansatte og tidligere ansatte i Luftforsvaret.

5. LUFTLED ER ET MEDLEMSTIDSSKRIFT FOR LUFTMILITÆRT SAMFUND.

TIDSSKRIFTETS PERSONLIGHETSTREKK:

- **Saklig** – i betydningen skikkelige, etterrettelige, troverdige, grundige, ansvarlige, respektfulle – profesjonelle
- **Åpne** – i betydningen god takhøyde, romslige, raus, sjenerøse, tilgjengelige, inkluderende, modige
- **Inspirerende** – i betydningen motiverende, overraskende, friske, glimt i øyet

CARL WALDEMAR WILHELMSEN

Carl Waldemar Wilhelmsen er avdelingsleder og kaptein i Luftforsvaret. Wilhelmsen er i tillegg elev ved samlingsbasert master ved Forsvarets høyskole og var høsten 2015 utvekslet til Forsvarsakademiet i København. I tillegg har han studier i organisasjonsvitenskap fra Universitetet i Bergen og MBA fra Universitetet i Tromsø. Wilhelmsen har hele sin karriere fra Luftforsvaret, herunder befalsskole og Luftkrigsskolen. Han har drevet med luftoperasjoner i Afghanistan (ISAF) og lufttrusselanalyse i Sør-Sudan (UNMISS).

Carl har også verv i Oslo forsvarsforening (OFF), Luftmilitært samfund (LMS) og Norges officersforbund (NOF). Han har også tidligere erfaring med politiske verv. I tillegg kan det nevnes at han har en spesiell forkjærlighet for å bruke sommerferiene på Nijmegenmarsjen.

GJERT LAGE DYNDAL

Gjert Lage Dyndal er oberst i Luftforsvaret og nestkommanderende ved Forsvarets stabsskole. Han har også sivil M.Phil. i War Studies og Ph.D. i moderne historie. Han har bred operativ erfaring nasjonalt og internasjonalt. Dyndal har militær grunnutdannelse som navigatør i Luftforsvaret, samt gjennomført Luft- og Sjøkrigsskolen, Stabsskolen og Forsvarets høyskoles Sjefskurs. Dyndal har publisert en rekke artikler og bøker om anvendelse av militærmakt, strategi, utenriks- og sikkerhetspolitikk. Luftmaktrelatert har han skrevet bøkene: *Trenchard and Slessor: On the Supremacy of Air Power over Sea Power* (Tapir, 2007), *Land Based Air Power or Aircraft Carriers?* (Ashgate, 2012), og er medforfatter på boken *Når dronene våkner. Autonome våpensystemer og robotisering av krig* (Cappelen-Damm, 2016).

CHRISTIAN BORCH

Christian Borch er journalist og forfatter, og har blant annet vært nyhetsanker i NRKs Dagsrevyen fra 2000 til 2010 og i Urix fra 2010 til 2014. Han har vært ansatt i Morgenbladet og i The Times i London, Norges Eksportråd og Norges Industriforbund. Borch var i ti år medlem av Regjeringens nedrustningsutvalg og International Institute for Strategic Studies i London.

Christian har sittet i flere offentlige utvalg, bl.a. Forsvarssjefens Ubåt-kommisjon i 1984. Christian Borch er utdannet journalist fra Norsk journalisthøgskole i Oslo, har studert "Political History" ved London School of Economics og gjennomgått hovedkurset ved Forsvarets høyskole. Borch har skrevet en rekke bøker og fagartikler om sikkerhetspolitikk og tilsvarende emner.

Christian har nettopp lansert en utenrikspolitisk podcast, "Du verden", et radioprogram som skal gi en dypere forståelse av utenrikspolitikk.

KJELL R. BUGGE

Kjell Reidar Bugge sluttet i Luftforsvaret i 2006 etter 40 års tjeneste. Han har blant annet vært stabssjef ved Bardufoss flystasjon og ass. norsk stabssjef ved Forsvarskommando Sør-Norge. Bugge har internasjonal tjeneste som FN observatør i Midt-Østen samt 3 års stabstjeneste ved Protokollavdelingen ved SHAPE i Belgia.

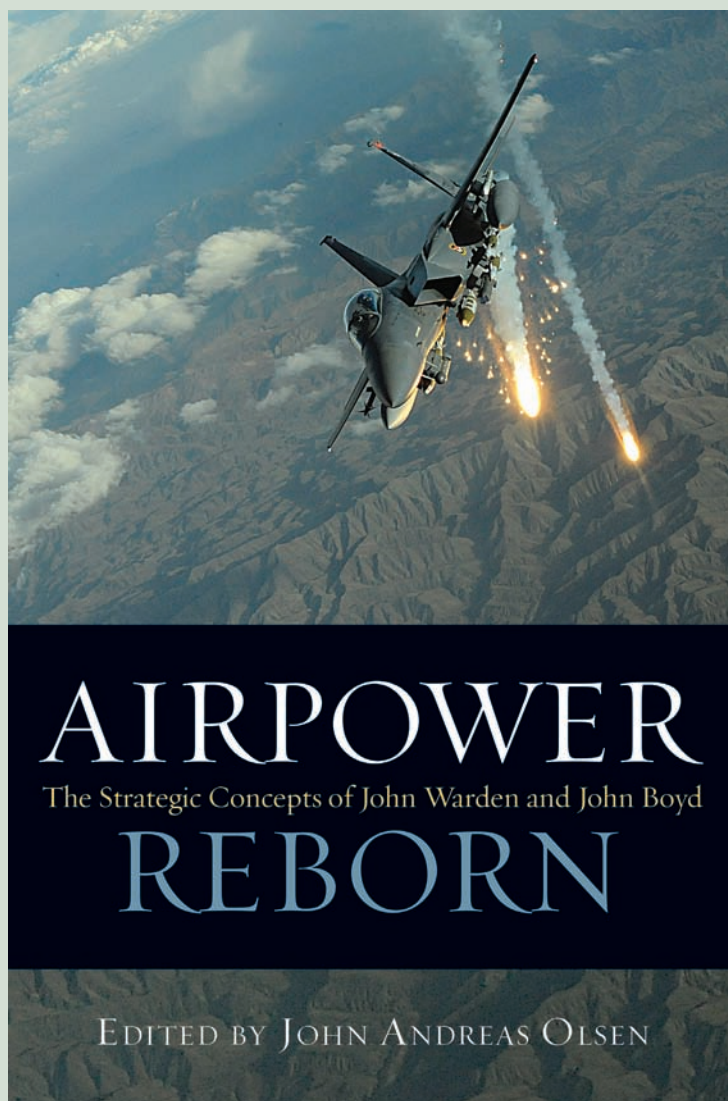
Fra 2002 til 2006 tjenestegjorde Kjell ved protokollkontoret i Forsvarets overkommando og senere Forsvarsdepartementet. Etter at han forlot Forsvaret har han vært daglig leder av Solakonferansen. Kjell har også vært leder for Luftmilitært Samfund og er nå sekretær i LMS.

Han har utdannelse fra Luftforsvarets befalsskole og officersskole, Eurocontroll i Luxembourg, samt Luftforsvarets stabsskole og Forsvarets stabsskole. I tillegg har han engelsk grunnfag fra Tromsø lærerhøgskole.

Kjell er redaksjonsrådets sekretær.

JOHN ANDREAS OLSEN (RED.)

AIRPOWER REBORN

- THE STRATEGIC CONCEPTS OF JOHN WARDEN AND JOHN BOYD

ANMELDT AV HARALD HØIBACK

Vedtaket om å anskaffe 52 stk. av F-35 har skapt storm i vår lille andedam. Bror står mot bror i dette spørsmålet. *Hvorfor så mange? Og hvorfor så dyrt? Og hva skal resten av Forsvaret finne på om Luftforsvaret stikker av med alle pengene?*

Gjennomgangsmelodien er at dette ikke bare er sløsing med penger, men at det er unorsk, aggressivt og nærmest uetisk. Nok en gang blir det godtroende norske folk ført bak lyset av utspekulerte Masters of War.

Det man ikke finner like mye av, er en mer prinsipiell debatt om hva luftmakt generelt, og kampfly spesielt, kan bringe til torgs i moderne konfliktløsning. Hva er dette fenomenet luftmakt, egentlig?

Her kommer John Andreas Olsen oss til unnsetning. Som vanlig har han også denne gang fått med seg et luftmilitært stjernelag, hvorav flere er gamle kjente. Peter R. Faber skriver om luftmaktsteori og dens trøblede vei fram til dagens status. Deretter følger Frans P.B. Osingas analyse av John Boyds tanker om fienden som et kompleks system. Selveste ringenes herre, John A. Warden, skriver så om sine egne epokegjørende tanker om effektiv bruk av luftmakt. Alan Stephens gir oss deretter sine tanker om femtegenerasjons strategi, før Colin S. Gray runder det hele av med kapittelet Airpower Theory.

Dette er flinke folk, og de skriver om viktige ting de åpenbart har peiling på. Det gjør boka verdt å lese for alle som ønsker å erverve seg større refleksjonsdybde om bruk av luftmakt enn det bulevardpressens konspirasjonsteoretikere tilbyr. Like fullt er dette en litt farlig sjanger, som må leses med forstand.

Sjangeren er utfordrende fordi den retter fokus mot kun ett av verktøyene i myndighetenes verktøykasse, men man bygger ikke hus med en hammer alene. En snekker bruker mange typer verktøy, og han bruker lite av sin fritid på å reflektere over hvilke av dem som er viktigst. For en verktøymaker er det annerledes. Han er mindre opptatt av helheten, men mer av hvordan akkurat hans bidrag til byggeprosessen kan bli så optimalt som mulig.

Luftmakt må forstås i begge disse perspektivene. Luftmakt får først mening sammen med andre innsatsmidler, men man bør like fullt reflektere over hvordan luftmakt, og bruken av den, kan gjøres bedre. I denne balanseringen gjør Olsen og hans kapitelforfattere det periodevis vanskelig for seg selv. For eksempel finner vi følgende beskrivelse av luftmaktens fortreffelighet: "a series of campaigns founded on knowledge dominance, tempo, precision, and a fleeting footprint have been extraordinarily successful" (s.155). Med tanke på hvordan vesten har slitt militært i det tjuetførste århundre, må formodentlig Alan Stephens med dette mene at hammerføringen har vært helt eksellent, selv om huset så vidt står.

Olsenbanden kan også i perioder bli ukledelig retthaverske og nærmest autistiske i sin insistering på at luftmakten ikke har fått den plassen i solen den fortjener. Dette maset etter komplimenter er både enerverende og unødvendig. Å føre krig under en himmel kontrollert av fienden er det ingen som ønsker. Ikke engang våre venner i grønt. Det luftmaktsteoretiske mindreverdighetskompleks,

med den påfølgende luftmilitære one-upmanship, kan derfor med fordel legges på hylla. Vi får ingen venner av slikt.

Min neste innvending er av mer substansiell karakter. I bokens innledning defineres strategi som "the art of winning by purposely matching ends, ways, and means" (s.xi). Definisjonen virker tilforlatelig nok, men ved å legge den forståelse av strategi til grunn, faller den type konflikter vi har utkjempet de siste 20 år utenfor interessefeltet. Jeg tror at en av de største feilene vesten gjorde i Afghanistan da de bestemte seg for å stå igjen der etter å ha fjernet Talibanregimet og knust al Qaida, var at vi hadde en idé om å vinne. Vinne over hvem da? Mot korrupte myndigheter? Mot religiøst betingede bakstrevere? Mot fremmedfrykt og stivnede kjønnsrollemønstre? Å tro at Taliban ville tilby oss en kamp det var mulig å vinne på våre betingelser, og at Afghanistan var et problem vi kunne løse, var et alvorlig feilspor.

Som utenriksminister mente Hillary Clinton at å finne en løsning i Afghanistan var som å løse Rubiks kube. Fryktelig komplisert, og langt utenfor rekkevidde for de fleste av oss, men de aller smarteste kan klare det. Løsningen finnes der inne et sted, om vi bare setter inn alle gode krefter på å finne den. Dette er, slik jeg oppfatter det, også i tråd med Boyd og Wardens forståelse av krig. Det finnes en løsning, bare man er smart nok, og har riktig terminologi og metodikk.

Problemkomplekset Afghanistan måtte på en eller annen måte håndteres, men å tro at det kunne løses gjorde problemet større. Sagt på en annen måte: Når Faber tilbyr oss en strategisk framgangsmåte som starter med at man først må bli enige om hva man vil, har han åpenbart ikke våre dagers konflikter i tankene (s.23). Det har aldri vært noen enighet om hva man vil oppnå i Afghanistan. Hadde det vært det, hadde vi vært hjemme for lengst. Slike konflikter handler om å oppnå en bedre fred. Ikke nødvendigvis bedre enn før konflikten, men bedre enn om vi ikke hadde engasjert oss. Det er politisk dette er vanskelig, ikke fysisk eller matematisk. Gödel og Heisenberg, og sleng gjerne på Euler, kan ikke hjelpe oss med dette.

Det blir også ganske meningsløst å betrakte motstanderen som et complex adaptive system, med den hensikt å frembringe "systemisk paralys" og "organisatorisk kollaps". I tilfellet Afghanistan, var systemet paralyisert nok lenge før vi dukket opp.

Problemet er altså at mesteparten av det Olsens luftmaktsteoretikere er opptatt av i boka, er nokså irrelevant for den type kriger vi har holdt på med, og som vi får håpe også blir framtiden om vi også i fortsettelsen skal være med på skarpe operasjoner. Men disse teoriene er ikke irrelevant om vi skal slåss med Putin. Møter vi en velorganisert fiende med sofistikert luftmakt, blir det helt andre boller enn vi har blitt vant til. Og for den eventualiteten, er det viktig at Olsen fortsetter å gi ut bøker, og at Norge kjøper nok F-35. ■

NEWSLETTER

THE ROYAL AIR FORCES ASSOCIATION NORWEGIAN BRANCH

RAFA PÅ LUFT- MAKTSEMINAR PÅ LUFTKRIGSSKOLEN

Her ble Gen maj Olav Aamoth introdusert av Sjef LKSK, og kunne i sin tale informere om dette: Royal Air Forces Association/Norge (RAFA) ble stiftet 18. september 1964 og avviklet 18. september 2014 på dagen etter 50 år.

Gen maj Olav Aamoth ønsket på vegne av Royal Air Forces Association/Norge (RAFA) og som siste Chairman takke Luftkrigsskolen for den hjelp RAFA fikk i forbindelse med avvikling og nedleggelsen av RAFA på Akershus Festning. Den assistanse vi fikk av kadettene fra LKSK var til stor hjelp og satte et flott preg på høytideligheten.

I forbindelse med dette ble det tatt et fotografi med alle tilstede med bla Prinsesse Astrid, Gen ltn Wilhelm Mohr og Krigsveteraner i første rekke. Det er dette bildet RAFA ønsker å overrekke til dere.

Men – RAFA vil samtidig takke LKSK for invitasjoner til våre Krigsveteraner som har fått være tilstede på veteransamlinger og på Luftmaktseminarene på Luftkrigsskolen.

Så - igjen vil vi ved dette takke LKSK for hva dere har gjort for våre Krigsveteraner og for RAFA.

Takk for oppmersomheten. ■

▲ Oberst Morten Henriksen, Generalalløytnant Wilhelm Mohr og generalmajor Olav Aamoth.

ANTON WANG - EN HEDERSMANN FÅR REGJERINGENS MINNEMEDALJE

Regjeringen har konkludert med at flere av de som gjorde en innsats under krigen ikke har fått det oppmerksomhet og annerkjennelse de fortjener. Mange typer motstand ble utført under krigshandlinger i Norge og av de som kjempet for et fritt Norge i England.

TEKST OG FOTO: KNUF F. FOSSUM

Tidligere - ved en høytidelighet i Oslo Rådhus - ble Regjeringens minnemedalje tildelt flere veteraner, blant annet til våre RAFA veteraner Wilhelm Mohr, Hagbart Falk og Knut Olsen. Men flere av våre veteraner hadde ikke anledning til å være tilstede, og en av disse var Anton Torvald Wang (95 år).

Endelig - ved et høytidelig arrangement - fikk Anton Wang sin Minnemedalje av Ordføreren i Oslo, Marianne Borgen på Paulus sykehjem den 6. januar 2016.

I sin tale til Anton og oss til stede sa hun at han som flymannskap i RAF hadde utført 49 tokt over Tyskland og for dette blant annet blitt dekorert med Distinguished Flying Cross (DFC). Hun fremhevet videre hans mot og innsats som har bidratt til at vi fikk vokse opp i fred og frihet. "Norge takker deg for innsatsen 1939-1945". ■

▲ Anton Torvald Wang - en hedersmann

▲ Anton Torvald Wang og Ordføreren i Oslo, Marianne Borgen.

SPITFIRE SAGA I SLUTTFASEN - DE MARITIME KRIGSSKVADRONENE GJENSTÅR

I mange år samlet forfatteren Cato Guhnfeldt, på eget initiativ, inn stoff om de fire norske flyskvadronenes innsats under 2. verdenskrig. Brorparten av arbeidet ble utført i 1997–1998 da han med støtte fra Luftforsvarsstaben (LST) kunne arbeide på heltid med å intervjuer rundt 250 veteraner og noen få pårørende.

TEKST: KJELL R. BUGGE
TEKST: VIA CATO
GUHNFELDT

Det er således ikke få samtaler han gjennom årene har ført med Luftforsvarets krigsveteraner og andre, som har gitt ham beretninger, små og store, om kamp, tap, skader, hverdagslit og forsakelser, samt glimt inn i mer fornøyelige situasjoner. Guhnfeldt har gjennom ihrdig arbeide også skaffet til veie et unikt bilde-materiale fra Luftforsvarets aktiviteter under 2. verdenskrig, og mye av dette har aldri vært visst for offentligheten tidligere.

I 2007 inngikk Cato Guhnfeldt en avtale med LST ved daværende Generalinspektør, generalmajor Stein Erik Nodeland, om å skrive de norske flyskvadronenes historie fra 2. verdenskrig. Sentralt ved inngåelsen av avtalen sto også daværende sjef for økonomiavdelingen i LST, oberst Endre Bjerknæs. Avtalen gjorde at Guhnfeldt med økonomisk støtte fra LST kunne påbegynne å skrive krigshistorien til våre to jagerflyskvadroner 331 og 332, og våre to maritime skvadroner 330 og 333.

Jagerskvadronenes historie ble tatt først fordi den utgjorde den største oppgaven. Ved et flott arrangement på Colosseum kino i Oslo 18. august 2009 ble "Spitfire Saga" bind 1 og 2 lansert. I nærvær av rundt 500 av Luftforsvarets krigsveteraner og deres pårørende, ble dette en verdig markering på starten av de første bindene av "Spitfire Saga". (Se Luftposten nr 03/2009). Siden den gang har det blitt ytterligere tre bind i sagaen om de norske Spitfire skvadronene. På ettersommeren i år blir arbeidet med denne delen av Luftforsvarets historie avsluttet. Siste del av "Spitfire Saga" er i høst planlagt presentert i tilknytning til avdukingen av minnesmerket på Grimbergen flyplass i Belgia for 132 (N) Wings operasjoner i perioden 1944–1945.

Det er et meget omfattende arbeide som nå nærmer seg slutten, et arbeide som ikke hadde latt seg gjøre uten økonomisk støtte fra LST. Grunnet andre økonomiske prioriteringer i 2013, så LST seg nødt til å halvere denne økonomiske støtten. Gjennom et samarbeide med Forsvarsdepartementet fikk Luftmilitært Samfund (LMS) da i stand en avtale hvor den bortfalte støtte fra LST ble kompensert slik at Guhnfeldt kunne fortsette sitt viktige arbeide.

Nå som "Spitfire Saga" nærmer seg slutten, gjenstår dermed siste tredjedel av prosjektet, krigshistorien for Luftforsvarets maritime skvadroner, 330 Skvadron og 333 Skvadron. 330 Skvadrons historie er planlagt med ett bind om tiden på Island 1941–1942, så ett bind om Oban/Shetland-operasjonene 1943–1945. 333 Skvadrons historie er også planlagt med to bind, om A-Flights operasjoner med Catalina ut fra Woodhaven 1942–1945, dernest Mosquito-operasjonene fra Leuchars/Banff 1943–1945.

▲ Catalina i Woodhaven

▲ Northrop N3P-B, 22 'GS-F', 330 skvadron, på Akureyri, Island.

Cato Guhnfeldt har også på dette feltet, samlet og skaffet seg unike kunnskaper som ingen andre i dag har. Vi får bare håpe at alle forhold nå ligger til rette slik at også dette prosjektet kan gjennomføres. Det vil være et uvurderlig tap for Luftforsvarets og Sjøforsvarets krigshistorie dersom våre to maritime skvadroner ikke får dokumentert sin krigsinnsats på lik linje med den jagerflyskvadronene nå har fått det gjennom "Spitfire Saga". Da vil denne del av Luftforsvarets historien bli neglisjert. Det vil i så fall sammenfalle med skjebnen til minnesmerket for våre maritime skvadroner på Leuchars i Skottland. I flere år har dette vært "glemt" - noe som aldri har vært tilfelle med minnesmerket for våre jagerflyskvadroner på North Weald. Historien kan gjenta seg.

LMS tar derfor tatt mål av seg til å samle alle gode krefter slik forholdene kan legge stil rette for at "Luftforsvarets historiker" Cato Guhnfeldt kan videreføre arbeidet med å skrive og utgi krigshistorien til de norske maritime flyskvadronene. Det fortjener de – det fortjener Luftforsvaret og det fortjener faktisk også Sjøforsvaret! ■

LUFTFORSVARS RELATERTE MINNESMERKER I UTLANDET – HVA FINNES OG HVEM VEDLIKEHOLDER DISSE?

I LUFTLED 03 2015 skrev vi om de minnesmerkene som kan relateres til Luftforsvarets innsats i utlandet under 2. verdenskrig. Der omtalte vi minnesmerkene på Leuchars og i Woodhaven, minnesmerker som har samme betydning for våre maritime krigsskvadroner (330, 333 og 334) samt Stockholmsruta, som de mer kjente minnesmerkene for 331 og 332 skvadronen på North Weald har for våre jagerflyskvadroner.

TEKST: KJELL R. BUGGE

Status på minnesmerkene i Skottland er nå meget gode. De to på North Weald, minnesmerket ved museet og steinen med messingplakett på jordvoll ved 331 Skvadrons A-Flights Dispersal, ble sommeren 2012 besøkt av medlemmer av RAFA/Norge og LMS, og ble da funnet å være i meget god stand. Hvilke øvrige minnesmerker av denne kategorien har vi i tillegg utlandet? Dette har LMS jobbet en god del med, og har kommet fram til følgende, bla basert på rapport utarbeidet i 2012 av Lars Reier-

mark i tilknytning til hans arbeide, med støtte fra Forsvarsstaben, for å registrere norske krigsminnesmerker i utenfor landets grenser. Rapporten sier ikke noe om tilstanden på minnesmerkene.

CANADA

Toronto, hhv to (2) minnesmerker eller steder, det ene på øya som var selve flyskolen, på Island Air Port. Det andre på fastlandet hvor selve leiren lå i det som engang var Luftforsvarets Flyskole i Canada.

Muskoka, Town of Gravenhurst, Ontario

Der finner man i dag minnesmerke over Royal Norwegian Air Force 1943-45. De som mistet livet under trening er minnet med en bauta med Luftforsvarets emblem.

Muskoka Training Camp. Et flyblått metallskilt merket "Historic Sites and Monuments-Board of Canada" med tekst på engelsk og fransk forteller historien om denne fasiliteten. Tilstanden på disse minnesmerkene er i dag ukjent for LMS.

Fra Hans Jørgensen har vi mottatt bilder fra avdukningsseremonien på Leuchars 7. juni 1957. Vi synes det er hyggelig å kunne få presentere disse i LUFTLED.

▲ Fra venstre: Fru Jørgensen, fru Lambrechts, lady Walker, ambassadør Prebensen, generalmajor Jørgensen. De øvrige er ukjente.

ISLAND

Reykjavik. Det finnes i dag både minnesmerker og krigsgraver på Fossvognskirkjugardur i Reykjavik. Fire norske soldater fra den norske 330 skvadron ligger begravd noen meter nord for minnesmerket over de 36 nordmenn som falt for fredens sak, på og ved Island. Minnesmerket ble avduket 21. juli 1947 av daværende kronprins Olav. Minnesmerket er hvert år sentrum for 17. mai feiringen på Island.

LMS kjenner ikke status på minnesmerket. Men i forbindelse med et privat besøk på Sagaøya av et av våre medlemmer i midten av mai, vil status bli bringe status på det rene.

Akureyri. En minneplakett i kirken på Akureyri. LMS har mottatt bilde som viser at plaketten ser meget bra ut.

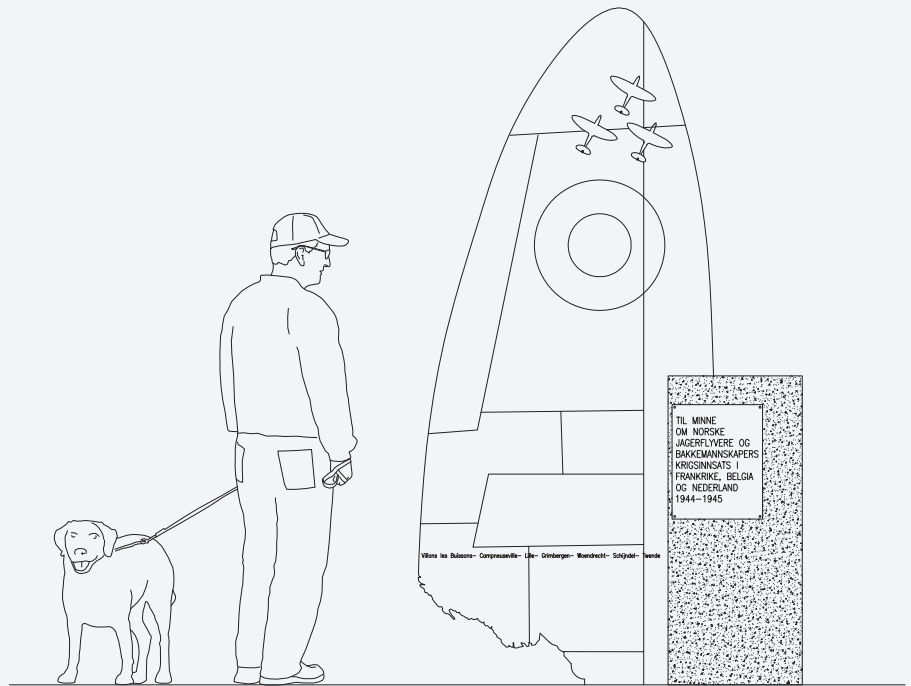
UNITED KINGDOM:

Tangmer. Tangmere Military Aviation Museum. Minneportret over Erik Haabjorn – status på portrettet er ikke kjent for LMS.

Winkleigh i Devon. Winkeight Air Field, under WWII RAF Station Winkleigh. Plakett på veggen viser at stedet på slutten av krigen, vinteren 1944/45 var Royal Norwegian Air Force Training Base UK. Status på plaketten er ukjent for LMS.

Holme-on-Spalding. Gammel RAF-stasjon, under krigen base for 76 Squadron RAF Bomber Command som opererte fra stedet med bl.a. Halifax bombere. Minneplakett på veggen på den gamle flystasjonen til minne om falne fra C-flight (Norwegian). Status på plaketten er ukjent for LMS.

Shetland, Sullum Voe. Minnesmerker for 330 Skvadron?

▲ Spitfire-vingen skal symbolisere 132 luftvings innsats på Kontinentet 1944-1945.

FRANKRIKE

Osmanville i Nordmandie. 6. juni 2014 ble det avduket et minnesmerke over norske flymannskaper som falt invasjonssdagen 6. juni 1944. Det er å anta at status på dette minnesmerket er god.

Villons Les Buissons

Place Lieutenant Helland avduket i juni 2014.

BELGIA

Grimbergen. Det arbeides i disse dager med å realisere et minnesmerke over Luftforsvarets bakke – og flymannskaper som tjenestegjorde

ved 132 luftving på kontinentet på slutten av 2. verdenskrig. Dette minnesmerket skal avdukes på Grimbergen flyplass like nord for Brussel i Belgia. Det var på denne flyplassen at hovedkvarteret til 132 luftving holdt til og hvor fra aktiviteten ved vingen ble ledet under deler av perioden. Avdukingen er planlagt til 4. november i år, og detaljene rundt arrangementet begynner nå å komme på plass.

Vi vil i neste nummer av Luftled komme nærmere tilbake til denne saken. Over kan dere se en skisse av det tiltenkte monumentet. ■

▲ Norske flysoldater ved avdukingsseremonien

▲ Ambassadør Prebensen og generalmajor Jørgensen

▲ Generalmajor Jørgensen legger ned krans på Leuchars minnesmerke

MARTIM OVERVÅKNING FRA LUFTEN

Da Forsvarsjefen i 2015 la frem Fagmilitært råd sine anbefalinger for Norges fremtidige forsvar vakte det reaksjoner i politisk og militært miljø. Ett punkt som i særdeleshet fikk mange til å sperre øynene opp var anbefalingen om å fase ut Orion-flyene på Andøya og erstatte maritim overvåkning med droner fra Evenes. I Norge med store havområder og med en supermakt som nabo er det naturlig at folk etter slike utspill stiller spørsmål om våre interesseområder blir godt nok overvåket i fremtiden.

TEKST: ODIN LEIRVÅG FOTO: HARALD STORLI

Flere seminarer og foredragskvelder har derfor vært arrangert ut over det ganske land for å belyse de forskjellige sider ved militære aktiviteter, trusler og overvåkning i nordområdene. Som avslutning på et innholdsrikt år i LMS-R valgte vi å rette oppmerksomheten mot en av Luftforsvarets roller i nordområdene på årets siste temakveld. Vi fikk derfor besøk av pensjonert Oblt. Harald Håvoll som holdt foredrag om "Luftbåren maritim overvåkning og antiubåt kapabilitet: status og utvikling-konsekvenser for Norge". Håvoll er tilknyttet SISA og NUPI som rådgiver og analytiker.

For å gi oss den store oversikten og for å hjelpe oss til kunne skille de forskjellige sider ved overvåkning fra luften gav Håvoll oss en innføring i begreper og metoder. I den sammenheng er det viktig å forstå maritim overvåkning som en fredsaktivitet som omfatter etterretning, områdesøk og rekognosering. Innholdet i disse aktivitetene er forskjellige, men til syvende og sist dreier det seg om informasjonsinnhenting mot mål og aktiviteter.

Opplysningene er viktig for militære og politiske beslutninger. De samme rollene som virker i fredstid kan også bli utøvd i kriser, men da gjerne med en annen frekvens og prioritering. En viktig del av hav- og kystovervåkning er å vise tilstedeværelse for å markere evne og vilje til å forsvare nasjonale interesser. Skulle det oppstå væpnet konflikt kan det også bli nødvendig å gi måldata til andre styrker, eller følge ubåter, og i ytterste konsekvens angripe med våpen.

Håvoll som har mange års operativ erfaring som TACO på Orion tok oss med inn i forskjellige scenarier som har funnet sted, og som kan oppstå i våre farvann. Han belyste den store utviklingen som har vært innen teknologi og

▲ Foredragsholder oblt. (P) Harald Håvoll til høyre og leder LMS-R, Svein Anders Eriksson

metode for å utøve tjenesten som er pålagt. For å bedre forstå hvor kompleks søk etter ubåter kan være fikk vi en gjennomgang av forskjellige varianter av sensorer, sonarer og radarer som kan benyttes. Likeså utstyr som er nødvendig for å analysere aktive elektroniske utsendelser fra ulike plattformer.

Norge har alltid lagt langt fremme i NATO-sammenheng i rollene som Orion utfører. Kvaliteten på arbeidet som gjøres der er av det aller beste. Reduksjoner i kapasitet foretas nå hos allierte land også, for å spare penger, på samme måte som Norge gjør. Problemet er at samtidig med at nedskjæringer finner sted utvikler Russland stadig bedre, farligere og mer stillestående ubåter. Det blir stadig vanskeligere å oppdage neddykkede ubåter i våre farvann.

På den måten kan reduksjon i kapabilitet på maritim overvåkning virke som et paradoks.

For å kunne opprettholde den nødvendige overvåkingen fra luften kunne Håvoll beskrive fordeler og ulemper med ubemannede fly. Det er verdt å merke seg at ved kun å bruke ubemannede fly vil vi gå bort fra muligheten til å kunne angripe ubåter med bomber eller torpedoer fra luften. Kostnader og utholdenhet på overvåkning stiller seg derimot i et bedre lys.

Bemannede fly har derimot muligheten for å kunne gjøre hurtige vurderinger og beslutninger der og da i en gitt situasjon ut fra operasjonelle ordre og bruk av sensorer. Håvoll gikk igjennom en mengde uttrykk for hovedgrupper og undergrupper av maritim sjøkrig fra luften. Han systematiserte disse og skisserte

flere tenkelige opsjoner for luftbåren maritim overvåkning dersom Orion fases ut. Noen av opsjonene vi kan se for oss er:

- Ingen luftbåren langtrekkende overvåkningskapasitet
- Overflateovervåkning med kombinasjon av droner og nye fly
- Kombinasjon av minimums overflateovervåkning og akseptabel undervannsovervåkning
- Full evne til overvåkning og ASW/ASuW
- Kombinasjon av overvåkning med nye fly og droner, pluss ASW

Uansett løsning som blir valgt bør Norge opprettholde interessemarkering og være à jour med den maritime situasjon. Norge har også påtatt seg en forpliktelse overfor andre NATO-land om å levere etterretning til dem. Skulle vi overlate til allierte å stå for luftbåren overvåkning i nordområdene, vil det kunne øke spenningen i våre nærområder. Det kan igjen skape vanskeligheter for regjeringen i relasjon til Russland.

Som en trusselvurdering kan vi også se for oss at ubåter blir et spesialvåpen mot havnebyer. Et skrekksenario er at russiske ubåter som følge av redusert overvåkning i nærområdene kan komme seg uoppdaget inn til Helgelandskysten og engasjere Evenes og Ørland med missiler derfra.

En annen utfordring er at russiske ubåter blir færre i antall, men samtidig mer kapabel. De har ikke lenger behov for direkte beskyttelse og fremre bastion for beskyttelse slik som tidligere generasjons ubåter på Kola hadde. Et tankekors, sett i sammenheng med Norge som sjøfartsnasjon, er at Japan som også er et lite land med store havområder rundt, har bestilt 80 bemannede fly, mens vi diskuterer om vi skal ha fire fly.

Håvoll rundet av en særdeles interessant foredragskveld for mer enn 50 tilhørere med å svare på spørsmål og kommentarer fra et engasjert publikum. Han refererte til NUPI Policy Brief 22/2015 og NUPI Rapport nr. 5, 2015 dersom en ønsker å sette seg ytterligere inn i dette viktige temaet. ■

LMS-ROGALAND INN I NYE LOKALER

TEKST: KJELL R. BUGGE

Den meget driftige gjengen ved vår lokalavdeling i Rogaland har nå fått eget kontor i lokalene til Hangar 2 på Sola flystasjon. Hangaren har tidligere vært benyttet som våpenverksted, plateverksted og til "mellom-tungt vedlikehold.

Innvielsen av det nye kontoret foregikk 3. februar samtidig med styremøte i LMS-R, og med hele styret tilstede. Etter møtet og den "offisielle" innvielsen, ble det servert shushi og ostepanretning, bakket opp med både rød og hvit vin – toppet med cognac til kaffen.

LMS sentralt gratulerer vår lokalavdeling så mye med det nye kontoret og det er vel å anta at dette tilskuddet til LMS-R vil øke aktiviteten ved LMS-R ytterligere. ■

BLI MEDLEM AV LUFTMILITÆRT SAMFUND

OG DU VIL TILHØRE ET FELLESSKAP MED INTERESSE FOR DET SOM HAR SKJEDD, OG DET SOM RØRER SEG I LUFTFORSVARET.

- du blir invitert til foredrag, debatter, seminarer, turer og sosiale tilstelninger.
- du vil motta magasinet LUFTLED 3-4 ganger i året.
- du betaler kun kr 200,- pr år i medlemskontingent, for alt dette.

Fyll ut feltene nedenfor, riv av siden og send denne til:

Luftmilitært samfund, bygning 31, PB 1550 Sentrum, 0015 Oslo.

Eller send navn, postadresse og telefonnummer til luftmils@online.no (anbefales)

Etternavn	Fornavn
Adresse	Postnr
Postadresse	Mobil
Telefon	E-post
Dato	Underskrift

Ønsker du ytterligere informasjon
sjekk vår hjemmeside: www.luftmils.no
Følg oss også på Facebook.
Kontakt oss på: luftmils@online.no

MED LUFTMILITÆRT SAMFUND TIL LUFTFORSVARETS BESTE

NORAIR GJENSYNSTREFF, “BROTHERS IN ARMS” PÅ BÆREIA, 29.–31. JANUAR 2016

Erik Dokken som tidligere har vært leder i LMS, bor nå i Tyskland hvor fra han har sendt nedenforstående artikkel. Erik forteller om en veteran-samling for “NORAIR” luftforsvarets helikopterbidrag til Bosnia-Hercegovina i 1993-96. Erik var selv deltager i denne misjonen, og har også vært sjef for 720 skvadronen på Rygge. God fornøyelse! Red.

▲ **Truls Gabrielsen** var alltid maskotten til Norair og senere NAD, og har vært med på alle operasjonene til Bell 412 miljøet. Han har batcher på uniformen fra Bosnia, Kosovo og Afghanistan. Truls er blitt forfremmet flere ganger, men var løytnant under UNPROFOR. Truls var selvsagt med til Bæreia, men holder daglig til på 339 skvadronen. Han fikk også medaljen for anerkjennelse og respekt fra Veteranseneteret.

Det er kanskje en liten nyhet i Luftforsvaret at en operativ avdeling i internasjonale operasjoner, har et gjensynstreff på Forsvarets Veteranseneteret, men det fungerte veldig utmerket for denne samlingen. Det interessante i seg selv, er ikke hvor en slikt arrangement holdes, men at man er innenfor de statuttene som er nedskrevet, for at et slikt treff kan støttes økonomisk. Og denne støtten er altså rette mot Bæreia. For komiteen, har det vært en glede å kunne leneseg på ressursene til Veteranseneteret, ikke minst når det gjelder Vernepliktsverket tilgang til rulleblad og adresser for å få ut invitasjoner. Nå er det mange som ikke har oppdatert rullebladet, men de aller fleste veteraner fikk vi kontakt med, og resten via venners venner på facebook. Norair hadde 5 kontingenter, men hver for seg for lite og komplisert til å arrangere gjensynstreff slik gjerne Hæren gjør det. At tilfeldighetene gjorde at vi ble 55 deltakere, var i henhold til romplan og bespising kapasitet, helt perfekt på Bæreia. Samlingen begynte med orienteringer og foredrag fredag kveld og Get together med bildefremvisninger fra hele Norair perioden. Lørdag formiddag fikk vi besøk fra 339 skvadronens beredskaps detasjement på Rygge.

Senere en utmerket guidet tur på Kongsvinger festning og flere interessante utstillinger fra norsk forsvarshistorie. Før festmiddagen hadde Veteraniinspektøren som også er Norair veteran, forberedt utdeling av Forsvarssjefens medalje for Internasjonale Operasjoner til mange som ikke har fått den tidligere. Rammen rundt denne tildelingen kunne nesten ikke vært bedre integrert enn blant Norairs egne, denne helgen.

Øivind Moldestad som nå bor i USA, har lenge hatt et personlig engasjement for veteraner i Denver, Colorado hvor han bor. Han er aktiv og driver i en interesseorganisasjon som heter “Healing Waters”. Det går ut på å finne eller samle veteraner og dra på fluefiske sammen. Et lavterskel prosjekt som viser seg å være sosialt og salve på sjela både for fysisk invalidiserte og de med posttraumatiske lidelser. Som Øivind sa, det er i snitt 22 eks soldater som tar livet sitt hver dag i USA. Hvert bidrag som kan forhindre en slik motivasjon, er god nok i seg selv.

For ikke å bli helt navlebeskuende i Norairs egen fortrefelighet, hadde Øivind Moldestad fått sin venn, tidligere NRK Brennpunkt journalist Ola Flyum, til å foredra om Bosnia og betente politiske hendelser som

skjedde under krigen på Balkan. Poenget til Flyum er at kritisk journalistikk er veldig krevende mens krig pågår, men i ettertid, kanskje mange år etter, kan nyttig informasjon nøstes opp. Blant annet fordi mange vitner eller aktører er da klar til å berette ting de ikke har fortalt før. Og det er fremdeles mye rettslig uoppgjort etter krigen og hendelsene som skjedde i forkant av Srebrenica massakren. Motivene for de amerikanske forsøk på hemmelighold av våpendropp i Tuzla området i februar 1995, er et eksempel. Moldestad og jeg stod utenfor messen i Tuzla og diskuterte den fremmede jagerflyaktiviteten over oss den kvelden det begynte. Skulle vise seg å være avlednings manøvre for lyden av lavtflygende våpendropp med C-130 fra ukjente baser. Det funket sånn passelig dårlig, særlig fordi vi og andre rapporterte det videre.

Festmiddagen på lørdag kveld var en stor fornøyelse og Veteranseneteret hadde dekket pene bord for 3 retters meny. I fravær av Norairs første sjef, Tom Johansen, holdt hans NK Knut Oulie en veldig god tale om Norairs oppsetning og påvirkning i det fremtidige helikopter miljøet i Luftforsvaret. Samtidig hadde GIL en hilsen til alle, som berørte innsatsen og den vunnete erfaringen som Luftforsvarets personell hadde opparbeidet seg i Norair. Oulie leste talen. Den legendariske Maglaj operasjonen til Norair februar/mars 1994, ble anerkjent med den høyeste dekorasjonen som soldater i Luftforsvaret har fått etter 2. verdenskrig. 2 crew og mission leader fikk innsatsmedaljen med rosett. Den eneste som var tilstede og som fortsatt tjenestegjør av de 5, var Einar Slinde. 2 av pilotene døde for et par år siden pga sykdom og ulykke. Totalt i oppsetningen til Norair, er 9 etterhvert gått bort iht folkeregistrets tall. Det har sakte gått opp for de fleste hvilken påkjenning og utholdende innsats våre drivstoff sjåfører gjorde. De ble

sendt med sine fuelbiler opp og ned mellom Split og Tuzla mens kamper pågikk i terrenget på begge sider av veien. Opptil 27 sjekk point passeringer pr tur, og situasjoner med overfall paa last, trusler med våpen osv. Og svært dårlige veier generelt. Gutta var sivilister før oppdraget, og ble dimittert etter Norair. De leverte alltid, og Norair hadde hele tiden fuel til sine helikoptre, og kunne låne til andre som ble tomme for fyringsolje. Det var hyggelig å se at Veteraninspektøren takket de av gutta som hadde kommet, under middagen, og til stående applaus fra alle.

Alle som deltok og ga sitt bidrag til den gode stemningen, fortalte sin historie, viste fotos, skal herved også takkes! For de som bidro spesielt til innholdet av arrangementet, en gratitide til Øivind og Jill Moldestad som i mange nattetimer satte sammen den flotte billedmontasjen. Når flere andre tusen fotos blir digitalisert etterhvert, blir det sikkert et nytt flott show neste gang. Også en takk til Jan Rasmussen og Knut Erik Oulie i Luftforsvarsstaben som ga goodwill og støttet arrangementet med foredrag, tale og transportstøtte. Også en spesiell takk til sjef 339 skvadronen som selv ble med opp med sine 2 beredskaps maskiner fra Rygge og gjorde fine overflygninger og lot crewene mingle med oss. Vi er alle stolte av vår egen forsvarsgren når vi samles på denne måten. Til slutt takk til Veteranseneteret som la rammen så godt tilgjengelig for den vellykkede festen. Kan dessverre hende noen husregler ble brutt, men huset står like fint når vi forlot det, som når vi kom. Hvor vi treffes neste gang, er helt åpent. Et arrangement av denne størrelse hvis man skal invitere gjester og pårørende, betyr at man fort vokser seg ut av både Veteran senteret eller for den slags skyld Luftforsvarets utmerkede Vesle Skaugum. Da blir det et helt annet treff eller jubileum hvor en betydeligereselffinansiering og regi vil kreves. ■

▼ Nesten hele Norair gjengen

samlet til et spontanfoto utenfor hovedinngangen til Veteranseneteret. Det var 55 totalt på treffet, men det var over 250 som tjenestegjorde i korte eller lengre perioder i Bosnia fra oktober 1993 til januar 1996. Treffet matchet den uken 20 år etter at Norair kom hjem, og amerikanske helikoptre overtok og ble begynnelsen på Natos IFOR operasjon.

AKTIVITETSPLAN VÅREN 2016

DATO	TID	AKTIVITET	STED	ARR.
Onsdag 16. mars	18.00	LMS årsmøte. Se annonse www.luftmils.no	Oslo	LMS
20.-28. mars		Påskeferie på Vesle Skaugum. Se annonse side 47	Vesle Skaugum	
20. april	09.00	Droneseminar se annonse denne siden	Oscarsborg foredrags- sal, Forsvarets stabsskole, Akershus Festning	LMS
8. mai	11.00 12.30	Enkel servering i Forsvarsmuseet Bekransning av minnesmerket Følg med på våre hjemmesider: www.luftmils.no	Akershus Festning	LST og LMS
28.-30. oktober		Veteransamling for Luftforsvarets veteraner fra internasjonale operasjoner og Luftforsvarets veteraner (personell som har tjenestegjort i Luftforsvaret), alle med familie. Nærmere invitasjon kommer i juni nummeret av Luftled, samt legges ut på våre hjemmesider www.luftmils.no og våre Facebooksider	Vesle Skaugum	

Luftmilitært Samfund inviterer til seminar om:

“LUFTFORSVARET I FRAMTIDEN – KAN DRONER BIDRA TIL Å ØKE KAPASITETEN – ENTEN ELLER – BÅDE OG?”

ONSDAG 20. APRIL 2016

Sted: Oscarsborg foredragsal Forsvarets stabsskole (bygning 10), Akershus festning Oslo

PROGRAM:

0900-0930: Frammøte og enkel servering

0930-0950: Velkommen ved oberst Bjørn Stai, leder Luftmilitært Samfund. Innledning ved debattleder

0950: I hvilken grad kan droner erstatte dagens plattformer i Luftforsvaret som relevante arvtakere i komplekse operasjoner i utfordrende miljøer? ved oberst Torgeir Berg, Luftforsvarsstaben

1015: NATO Alliance Ground Surveillance Force (AGS), organisasjon, tidslinjer og oppdrag. Hva gir NATO AGS oss og kan vi forvente å se Global Hawk i våre områder/frekvens ved

oberstløytnant Arle Brustad, Commander Operations Wing NATO AGS

1040: Pause

1100: Kommando – og kontrollaspektet knyttet til bruk av droner i Luftforsvaret ved representant fra Luftforsvarsstaben

1120: Bestemmelsesverk, regler, retningslinjer. Utfordringer med droner i kontrollert luftrom ved representant fra Luftfartstilsynet (TBC)

1140: Debattperiode

1215: Lunsj – enkel servering i Kantinen til FSTS

1245: Norske erfaringer fra bruk av droner (MUAS) i operasjonsteateret. Hva gir den oss? ved

løytnant Håkon Eltoft, Panserbataljonen

1315: Black Hornet – utvikling av norske droner – muligheter og begrensninger ved Tom Lund Chief Operational Support Prox Dynamics

1345: UAVs into the future – development and possibilities by representative from Northrop Grumman

1415: Oppsummering og avslutning

Seminalet er åpent for de som ønsker å delta. Begrenset antall plasser.

Påmelding til luftmils@online.no evt tel: 992 08 711 innen onsdag 13. april 2016

LMS BEDRIFTSMEDLEMMER

CONRAD MOHR AS

Støtt dem og du støtter LMS

VINTER- OG VÅRSESONGEN 2016

Velkommen!

Styret og vertskapet ønsker velkommen til et hyggelig opphold på Vesle Skaugum. Feriestedet ligger sentralt til på Golsfjellet i naturskjønne omgivelser ved Tisleifjorden nær Oset høyfjellshotell 850 m.o.h. Vesle Skaugum er feriested for veteraner, tjenestegjørende og tidligere ansatte i Luftforsvaret med familie og venner. Stedet egner seg også for seminarer, kurser, jubileer og familieselskaper.

PENSJONSPRISER FRA 1. JANUAR 2016:

Hel uke og hverdager	kr. 350,- pr. pers/døgn
- med dusj og toalett	kr. 375,- pr. pers/døgn
Fredag til søndag (påskan)	kr. 420,- pr. pers/døgn
- med dusj og toalett	kr. 450,- pr. pers/døgn
Barn 5-11 år	kr. 160,- pr. pers/døgn
Kurs/seminar/konferanser	kr. 600- pr. pers/døgn
- med dusj og toalett	kr. 625,- pr. pers/døgn
Barn under 5 år	gratis

Prisene er som vanlig basert på egeninnsats med stell av rom, skifte av sengetøy, vask av rom avreisedagen og på omgang delta i servering og kjøkkentjeneste (rydding og oppvask).

Spesielle priser kan avtales med grupper, selskaper, kurs, øvelser, møter alt etter ønske om service. Ved avbestillinger gjøres styrets regler for avbestillingsgebyr gjeldende.

PLASSBESTILLING:

Skriftlig påmelding/søknad om opphold sendes forretningsfører Trygve Viken, Fjellveien 7, 1640 Råde.

Telefon: 69 28 46 28, mobil: 900 87 142.

E-post: trygv-vi@online.no

Påskeferien: 20. mars – 28. mars 2016.

Frist for påmelding: 26. februar 2016.

DIVERSE:

Vennligst følg våre oppslåtte ordensregler for feriestedet slik at det blir et hyggelig opphold for alle og at stedet kan bevares for fremtiden. Lunsjpakke smøres vanligvis man-ons-fre, søndager brunch mens øvrige dager servers lunsj. Eget kantineutsalg med rimelige priser forutsettes benyttet. NB. Hunder og katter er tillatt i hytta etter avtale. Røykeforbud i alle våre fasiliteter.

Bomavgift på veien ved Fjellheim skal ikke betales av Vesle Skaugums gjester.

Nærmere spørsmål om detaljer og korttidsopphold kan også rettes til vertskapet Marie Louise Møllegaard Madsen og Fred Rasmussen, vesleskaugum555@gmail.com

Mer informasjon om Vesle Skaugum også på:

www.mil.no/luft/start/omlf/vesleskaugum eller

www.vesleskaugum.no

Hilsen styret Vesle Skaugum Fondet

MOTTAKER:

B

RETURADRESSE:

Luftmilitært samfund
Bygning 31, Postboks 1550 Sentrum
N-0015 OSLO, NORWAY

Vennligst påfør årsak til retur,
samt eventuelt ny adresse

E-post: luftmils@online.no

UNMANNED

**THE VALUE OF
A TRUE NATIONAL
SECURITY ASSET.**

With the ability to monitor more than 2.5 million square kilometres of ocean and coastal regions in a single mission, Northrop Grumman's unmanned aircraft systems can provide Norway with unparalleled situational awareness of its maritime and Arctic interests.

THE VALUE OF PERFORMANCE.

NORTHROP GRUMMAN

www.northropgrumman.com/europe